

Anna Toiva

Etsivä työ kulttuurituotannossa

Kohderyhmänä Seinäjoen ikäihmiset

Opinnäytetyö

Kevät 2019

SeAMK Liiketalous ja kulttuuri

Kulttuurituottaja (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Tutkinto-ohjelma: Kulttuurituottaja (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto: Tapahtumatuotanto

Tekijä: Anna Toiva

Työn nimi: Etsivä työ kulttuurituotannossa – Kohderyhmänä Seinäjoen ikäihmiset

Ohjaaja: Jussi Kareinen

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 43

Liitteiden lukumäärä: 3

Opinnäytetyöni oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimus on tehty yhteistyössä Etelä-Pohjanmaan Muistiyhdistyksen Kortteleihin kulttuuria -hankkeen kanssa. Tavoitteena oli tutkia, kuinka etsivän työn käsitettä voidaan käyttää hyväksi tarjotessa kulttuurisia palveluita sekä tutkia, kuinka Kortteleihin kulttuuria -hanke sekä kaupungin ikääntyneiden palvelut voisivat tehdä yhteistyötä.

Taustateoria muodostuu suurimmalta ikääntymisen, ikääntyneiden toimintakyvyn, kulttuurisen- sekä etsivän vanhustyön kirjallisuudesta, tutkimuksista sekä keskeisistä käsitteistä.

Tutkimuksen aineistona käytettiin kyselyä Seinäjoen kotihoidon työntekijöille sekä ikääntyneiden palveluntarjoajille. Aineisto on analysoitu käyttämällä metodina aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Keskeisimmät tutkimustulokset koostuivat alueen ikääntyneiden passiivisuudesta kulttuuripalveluiden käyttäjänä sekä kotihoidon resursseista tiedottaa ikääntyneille Kortteleihin kulttuuria -hankkeesta.

Tutkimuksen mukaan alle puolet kotihoidon asiakkaista käy kulttuuritilaisuuksissa, huolimatta Seinäjoen hyvästä kulttuuripalveluiden tarjonnasta. Suurimpina syinä tähän kerrottiin olevan Seinäjoen huonot kulkuyhteydet, etäisyydet palveluiden pariin, sekä ikääntyneiden huono fyysinen kunto sekä motivaatio. Tutkimuksella selvisi kuitenkin myös, että kotihoidon työntekijöillä olisi aikaa työvuoron aikana käydä ikääntyneen kanssa läpi kulttuuripalveluiden mahdollisuuksia alueella sekä jakaa tietoa kulttuuritoimintojen mahdollisuuksista ja Kortteleihin kulttuuria -hankkeen ryhmätoiminnoista.

Avainsanat: kulttuurinen vanhustyö, etsivä työ, etsivä vanhustyö, kulttuuripalvelut

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: Seinäjoki University of applied sciences

Degree programme: Cultural Management

Specialisation: Event Management

Author/s: Anna Toiva

Title of thesis: Seeking work in cultural management

Supervisor(s): Jussi Kareinen

Year: 2019

Number of pages: 43

Number of appendices: 3

This thesis is a qualitative study, and it was conducted in cooperation with the Culture for Suburbs project of the Memory Association of South Ostrobothnia. Its primary goals include exploring the availability of the outreach work concept within the cultural services framework, as well as defining the emerging opportunities for tangible cooperation between the Culture for Suburbs project and cultural services aimed at the senior clientele.

The theoretical framework was provided by the literature, research and concepts concerning aging, geriatric functionality, cultural competence in geriatrics, and geriatric outreach work. The data was collected and analysed through the focus group method, using a survey directed to home care employees working with senior clientele and to providers of home care for senior clientele in the City of Seinäjoki.

The key research results relate to the passivity of senior clientele as users of cultural services, home care's resources to inform the senior clientele of the Culture for Suburbs project, and the utilisation of outreach work in cultural services for senior clientele.

According to the results, less than half of senior home care clientele participate in cultural events in Seinäjoki, regardless of the wide supply. Lack of transportation, long distances, and senior clientele's health and motivational barriers were indicated to contribute to the lack of participation. The results also indicated that the healthcare employees working with senior clientele have the opportunity and time to inform their clientele of the regional supply of cultural services, as well as the group activities of the Culture for Suburbs project.

Keywords: cultural competence in geriatrics, outreach work, cultural services

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Käytetyt termit	6
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUSTYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Etelä-Pohjanmaan Muistiyhdistys ry:n Kortteleihin kulttuuria -hanke	8
2.2 Seinäjoen kaupungin kulttuuripalvelut.....	9
2.3 Tutkimuksen rajaukset	9
3 IKÄÄNTYNYT JA KULTTUURI	10
3.1 Vanhuus ikävaiheena.....	10
3.2 Kulttuuri voimavarana	12
3.3 Ikääntynyt kulttuurin kuluttajana.....	13
3.4 Kulttuurinen vanhustyö.....	15
3.5 Kulttuurinen vanhustyö Seinäjoella	17
3.6 Etsivä työ	18
3.6.1 Etsivä vanhustyö.....	20
3.6.2 Etsivän työn tarve tulevaisuudessa	22
3.7 Yhteenveto.....	24
4 TUTKIMUSPROSESSI	25
4.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat	25
4.2 Tutkimusmenetelmä ja -tavat	25
4.2.1 Kysely ikääntyvien palveluiden tarjoajille	26
4.2.2 Kysely Seinäjoen kotihoitajille	27
4.3 Aineiston luotettavuus	27
5 KYSELYIDEN SISÄLLÖNANALYYSI	28
5.1 Palveluntarjoajille kohdistettu kysely	28
5.2 Kotihoidon työntekijöille kohdistettu kysely	30
6 KEHITYSEHDOTUKSET	33
6.1 Etsivän työn yhdistäminen kulttuuriseen vanhustyöhön	33

6.2 Jalkautuva työ	34
6.3 Palvelupaketit.....	34
6.4 Tukea kulkuyhteyksiin ja etäisyyksiin	35
6.5 Tiedottaminen	36
6.6 Yhteistyökumppanit.....	37
7 POHDINTA	38
LÄHTEET	40
LIITTEET	43
7.1 Liite 1. Kysely	43
7.2 Liite 2. Kysely	43
7.3 Liite 3. Kysely	43

Käytetyt termit

Kulttuuritoiminnot Kulttuuritoiminnoilla tarkoitan kaikkia kulttuuripalveluita, kuten teatteria, konsertteja, ryhmätoimintoja, harrastusryhmiä tai seurakunnan järjestämiä kerhoja.

Ikääntyneiden palveluntarjoajat

Ikääntyneiden palveluntarjoajilla tarkoitan Seinäjoen kaupungin työntekijöitä, jotka tarjoavat alueen ikääntyneille erilaisia palveluja, kuten muistiohjausta sekä yleistä hyvinvointia edistävää ohjausta ja neuvontaa.

Etsivä työ

Etsivä työ on määritelty luvussa 3, mutta yleisesti puhuesani etsivästä työstä tarkoitan etsivää vanhustyötä.

Ikääntynyt

Ikääntyneellä ja ikäihmisellä tarkoitan eläkkeellä olevia, eli yli 65-vuotiaita henkilöitä.

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö sai alkunsa lähihoitajan ammattini ja vanhustyön työkokemukseni yhdistämisestä kulttuurituotantoon. Jo työskennellessäni lähihoitajana olen ollut kiinnostunut kulttuuripalveluiden tuottamisesta ikääntyneille, joten oli luonnollista perehtyä opinnäytetyössä kulttuuriseen vanhustyöhön, ja selvittää palveluiden tarpeen ja tarjonnan välistä suhdetta suhteessa terveystalouden tarjoajien resursseihin.

Ikääntyneiden kulttuuripalveluiden tarpeet ovat usein toissijaisia esimerkiksi lasten- ja nuorten kulttuuripalveluiden tarpeiden rinnalla, ikään kuin ikääntyneillä ei olisi enää tarvetta kulttuurin harrastamiselle. Kulttuurin harrastaminen on kuitenkin tärkeää riippumatta henkilön iästä, sukupuolesta tai asuinpaikkakunnasta. Ikä tuo kuitenkin rajoitteita muun muassa kulttuuripalveluiden pariin pääsemiselle, ja se on mielestäni hyvä syy tarkastella ikääntyneiden kulttuuritarjontaa tarkemmin.

Opinnäytetyön tilaajana toimi Etelä-Pohjanmaan Muistiyhdistyksen Kortteleihin Kulttuuria -hanke ja tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka hanke voisi hyödyntää toiminnassaan etsivää vanhustyötä sekä Seinäjoen jo voimassa olevia ikääntyneiden palveluita. Tavoitteena opinnäytetyössäni on antaa hankkeelle tietoa ja kehittämissuhteita siihen, millä tavoin yhteistyötä voisi kehittää eri toimijoiden kesken.

Tutkimustuloksia on tulkittu käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia, tavoitteena löytää tutkimusaineistosta jokin tyypillinen yhtenäinen kertomus. Lähdin hakemaan vastauksia tutkimuskysymyksiini aineistosta löytämieni kertomusten avulla ja rajasin aineistosta erilleen tutkimusongelmani kannalta epäolennaiset tekijät.

Olen jakanut tämän käsillä olevan opinnäytetyön neljään osaan. Aluksi aihetta käsitellään erilaisen lähdeaineiston turvin, selvennetään käsitteitä ja luodaan teoriaperustaa tutkimuskysymyksille. Toisessa osassa käsittelen tarkemmin itse tutkimuksen sisällönanalyysia ja tutkimusprosessia. Kolmas osa keskittyy sitten varsinaiseen tutkimusaineiston analyysiin. Viimeisenä luon johtopäätöksiä, yhteistyömalleja ja pohdin opinnäytetyön tekemisen prosessiani.

2 TUTKIMUSTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Etelä-Pohjanmaan Muistiyhdistys ry:n Kortteleihin kulttuuria -hanke

Kortteleihin kulttuuria on hanke, jolla kehitetään yhdessä ikäihmisten kanssa ryhmätoimintoja, joissa pyritään kulttuurin ja taiteen keinoin ennaltaehkäisemään ikäihmisten syrjäytymistä ja vähentämään riskiä sairastua muistisairauksiin. Samalla pyritään myös tukemaan ikäihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä elävöittämään Seinäjoen kulttuurielämää omien asukkaiden kokemusta ja osaamista hyödyntäen. Hankkeen toimintaympäristöä ovat Etelä-Pohjanmaan kaupunkien ja kuntien keskustat eli taajama-alueet. (Etelä-Pohjanmaan Muistiyhdistys 2018.)

Kortteleihin Kulttuuria hankkeen kolme linjausta:

- tarjota matalan kynnyksen ryhmätoimintaa ikäihmisille
- tavoittaa suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevia ikäihmisiä
- kehittää vapaaehtoistoimintaa

Katja Kujala (15.02.2019) Kortteleihin kulttuuria -hankkeesta kertoo puhelinkeskustelussa, kuinka kaupunkiympäristössä toiminnasta tiedottaminen on haasteellisempaa kuin esimerkiksi haja-asutusseudulla eli kylillä. Maaseudulla niin sanottu viidakkorumpu on tehokkain tiedostuskanava, kun taas kaupunkiympäristössä tarvitaan monipuolisempia keinoja. Hankkeen avainasemassa on siis tiedonkulku kohderyhmälle. Kujala jatkaa, että hankkeen kohderyhmässä ovat suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevat ikäihmiset eli he, jotka eivät käytä internetiä, eivät lue lehtiä, eivätkä käy paljon kodin ulkopuolella, mutta omaavat silti toimintakykyä sen verran, että voivat lähteä mukaan toimintaan. Kaupungin kotihoito tai ikääntyvien asiakaspalvelut tuntevat asiakaskuntansa, heillä on tietoa potentiaalisista ryhmätoimintaan osallistujista, ja he ehkä voisivat toimia viestinviejinä hankkeen toiminnan ja heidän asiakkaidensa välillä. (Kujala 2019)

2.2 Seinäjoen kaupungin kulttuuripalvelut

Seinäjoen kaupunkistrategiassa (2018) kerrotaan, että Seinäjoki on kulttuurin, tapahtumien, liikunnan, kaupan ja yrittäjyyden kaupunki. Kaupungin vetovoimaisuutta pyritään strategiassa parantamaan laadukkailla ja kiinnostavilla kulttuuri- ja taidepalveluilla, jotka toimivat ankkurina ja houkuttimena alueelle rekrytoitaville osaajille. Strategiassa halutaan myös uudistaa sekä profiloida kaupunkiympäristöä taiteen sekä kulttuurin avulla ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioimisessa kaupunki haluaa varmistaa hyvinvointi- ja kulttuuripalveluiden saatavuuden kaikille kaupunkilaisille laadukkailla kulttuuripalveluilla (Seinäjoen kaupunkistrategia 2018-2025.)

Seinäjoen kulttuuripalveluiden strategiassa kerrotaan, että kulttuuripalvelut ottavat osaa aktiivisesti yhteistyöprojekteihin, jotka mahdollistavat erityisryhmille kulttuuri- ja taidetoimintaan osallistumisen, sekä ovat aktiivisesti ja tuloshakuisesti mukana erilaisissa verkostoissa ja kumppanuuksissa. (Seinäjoen kulttuuripalvelut strategia 2020.)

Seinäjoen kaupunki on jo vakiinnuttanut mallin kulttuuriseen vanhustyöhön, etsivään työhön, sekä ikääntyneiden kulttuuripalvelut toimivat niin julkisella kuin kolmannen sektorinkin alueella. Tällä opinnäytetyöllä pyritäänkin edesauttamaan ja vahvistamaan näiden toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä, etenkin Kortteleihin kulttuuria -hankkeen sekä kaupungin kotihoidon välillä.

2.3 Tutkimuksen rajaukset

Rajaan tutkimuksen koskemaan ainoastaan ikääntyneiden kohderyhmää, kulttuuripalveluja sekä ikääntyneiden palveluntarjoajia Seinäjoen alueelta. Perustelen rajauspäätöstäni Kortteleihin kulttuuria -hankkeen toiminta-alueella sekä opiskelujeni aikaisella kokemuksellani Seinäjoen kulttuuripalveluista.

3 IKÄÄNTYNYT JA KULTTUURI

3.1 Vanhuus ikävaiheena

Tilastojen mukaan vuoden 2017 lopussa Suomessa oli yli 65-vuotiaita naisia 663223 ja miehiä vastaavasti 515 608. Väkiluvun ollessa 5,503 miljoonaa, tämä tekee yli 65-vuotiaiden osuudeksi koko suomen väestöstä 21,42%, ja sen on ennustettu kasvavan vielä 26 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Väestöstä yli 85-vuotiaiden osuuden väestöstä ennustetaan nousevan viime vuodenvaihteen 1,8 prosentista vuoteen 2040 mennessä 6,1 prosenttiin. Siten heidän määränsä nousee nykyisestä 94 000:sta 349 000:een. (Findikaattori 2017.) Tämä toisin sanoen tarkoittaa siis sitä, että suuret ikäpolvet vanhenevat ja samaan aikaan keskimääräinen elinikä nousee. Kun suuret ikäluokat vanhenevat, ja hoitolaitospaikat eivät nykyäänkään tahdo riittää vastaamaan ikäluokan tarpeisiin, ennalta ehkäisevän työn merkitys korostuu. Samalla se ohjaa tarvetta määrittää sosiaali- ja terveystalouden painoaluetta uudelleen, tarvetta kehittää henkilöstön osaamista sekä kohdentaa julkisia resursseja taloudellisesti kestäväällä tavalla.

Edellä esitetyt tilastot ovat keränneet tietoja yli 65-vuotiaista. Vanhuuden ikävaiheen määrittely on kuitenkin erittäin hankalaa. Turunen (1996, 237) pitää lakisääteistä eläkeikää vanhuuden ikävaiheen alkamisena, mikä tarkoittaa siis yleisesti ottaen yli 65-vuotiaita. Itse olen kuitenkin sitä mieltä, ettei ihmisen biologisen iän perusteella voi ketään vanhukseksi määrittellä, sillä ihminen ei välttämättä koe itseään vanhukseksi vielä 70- 80- tai 90-vuotiaanakaan. Vanhuus on subjektiivinen kokemus, mikä vaihtelee yksilöstä toiseen. Ei ole myöskään olemassa tyypillistä vanhuksen normatiivia. Ihmisten yksilöllisyys ei ole ikäihmistenkään kohdalla poikkeus, ja ikääntyminen kohtelee ihmisiä eri tavoin. Voimmekin määrittellä vanhuuden vain yhdeksi elämänvaiheeksi muiden siirtymien joukossa, joka sisältää menetyksen kokemuksia ja muutoksia omaan ruumiilliseen sekä psyykkiseen minuuteen, sekä näiden muutosten hyväksymistä.

Ikääntyminen näkyy ihmisessä myös hänen sosiaalisissa vuorovaikutussuhteissaan. Kun yksilö ikääntyy, elämän aikana kehittyneet roolit vaihtuvat toisiin rooleihin. Esimerkiksi työntekijän tai työnantajan roolien tilalle vaihtuvat eläkeläisen tai

isovanhemmuuden roolit. Erilaisten muutosten myötä yksilö joutuu väistämättä oppimaan uusia malleja siihen miten uusissa tilanteissa toimia. Ikäihmisten sosiaaliset kontaktit voivat vähentyä toimintakyvyn laskiessa, muistihäiriöiden ilmaantuessa, ikätoverien menetyksen tai lasten ja heidän perheidensä poismuuttamisen myötä. (Nurmiranta ym. 2011, 134.) Ikäihmisen ei ole tämän jälkeen enää välttämättä helppo luoda uusia ystävyys-suhteita tai ottaa kontaktia uusiin tuttavuuksiin, jolloin kulttuurisen ryhmätoiminnan tarjoamisen merkitys vanhuuden ikävaiheessa korostuu.

Ikääntymisen myötä yksilön toimintakyvyssä tapahtuu muutoksia. Ikääntyvän yksilön toimintakyky voidaan jakaa fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Fyysistä toimintakykyä ovat vanhenemisen tuomat fyysiset muutokset, kuten elimistön puolustusjärjestelmän heikkeneminen, aistien heikkeneminen, ruoansulatuselimistön toiminnan muutokset, verenkiertoelimistön muutokset, lihasvoiman heikentyminen, sekä tasapainon heikkeneminen. Psyykkinen vanheneminen on kypsymistä, muuttumista ja elämän uuden vaiheen hyväksymistä. Sosiaaliseen toimintakykyyn sisältyy erilaisia valmiuksia suoriutua elämästä toisten ihmisten kanssa, se on vuorovaikutusta ja toimimista yhteisöjen jäsenenä. Nämä kolme osa-aluetta vaikuttavat toisiinsa niin negatiivisessa kuin positiivisessakin mielessä, vahvistaen tai heikentäen toinen toistaan. (Eloranta & Punkanen 2008, 10–18.)

Ikääntyvän yksilön kokonaisvaltaisessa huomioinnissa on tärkeää erottaa, mitkä toimintakyvyssä ilmenevät muutokset ovat vanhenemisen seurausta, ja milloin on kyse sairauden oireista. Luonnolliset vanhenemisen muutokset tapahtuvat hitaasti, ilmenevät kaikilla ihmisillä ennemmin tai myöhemmin, ovat palautumattomia ja johtavat elimistön toimintakyvyn hitaaseen heikkenemiseen, kuten puolustuskyvyn huonontumiseen erilaisissa stressitilanteissa. Nopeat toimintakyvyn heikkenemiset ovat puolestaan usein merkkejä sairauksista, jotka hoitamattomina johtavat tilaan, jossa luonnolliseen vanhenemiseen liittyvät muutokset näyttävät korostuvan. Usein toimintakyvyn huonontuminen, esim. kyvyttömyys suoriutua päivittäisistä toimista, onkin seurausta sairaudesta eikä vanhenemisestä. (Eloranta & Punkanen 2008, 9.)

Vanheneminen kuuluu jokaisen ihmisen elinkaareen ja tosiasia on, että esimerkiksi 80-vuotiaan toimintakyky laskee, vaikka asiaa haluttaisiin kuinka kaunistella. Ikääntyvän yksilön elämän ei kuitenkaan tarvitse olla pelkästään negatiivisten asioiden

hyväksymistä, vaan elämä voi olla vielä vanhanakin antoisaa ja elämisen arvoista. Mikäli ikääntynyt on tämän itse unohtanut, mielestäni yhteiskunnan on tarjottava mahdollisuus elämänilon uudelleen löytämiseen. On taas yksilön oma valinta, käyttääkö tämän mahdollisuuden hyödykseen vai ei.

3.2 Kulttuuri voimavarana

Oli vaikea löytää yksioikoista tietoa siitä, mitä kulttuuritoiminnan käsite oikeastaan pitää sisällään. Suomen Kuntaliiton ja kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen tekemässä tutkimuksessa (Renko & Ruusuvirta 2016, 15–16) kunnallinen kulttuuritoiminta on jaettu kuuteen osa-alueeseen, joita ovat:

1. kirjastopalvelut
2. taide- ja kulttuurilaitokset, jotka pitävät sisällään museot, teatterit ja orkesterit, sekä konsertti- ja kongressitalot, joissa järjestetään kulttuuritapahtumia
3. lasten kulttuurikeskukset
4. elokuvan- valokuvan- ja tanssin alueelliset keskuskeskukset
5. taideoppilaitokset, joita ovat musiikki- ja tanssiopistot, kuvataide- ja käsityökoulut, teatteri- ja sirkuskoulut sekä sanataide- ja arkkitehtuurikoulut
6. kansalais- ja työväenopistot

Kulttuuripalvelut ovat siis kuntien peruspalveluja, mutta ne eroavat muista peruspalveluista siten, ettei kuntalaisilla ole subjektiivista oikeutta johonkin tiettyyn kulttuuripalveluun, vaan kunnilla on vapaus toteuttaa kulttuuritoimintaa sillä laajuudella ja tavalla kuin kunnassa parhaaksi nähdään.

Kulttuuritilaisuuksiin, kuten kulttuuriharrastuksiin, vapaaehtoistoimintaan, yhdistyksiin ja seuroihin, käsityökerhoihin, kuoroihin, eläkeläisyhdistyksiin, ja vastaaviin osallistuessaan ihmiset kokevat olevansa osa yhteisöä. Ihmisten välinen yhteenkuuluvuus tuottaa läsnäolon kokemuksen, joka on Hyypän (2013, 8) mukaan suurin kulttuurin hyvinvointivaikutus. Hän jatkaa, että monet tutkimukset ovat osoittaneet, että yhteisöllisellä kulttuurin harrastamisella on selvä myönteinen vaikutus yksilöiden elämään. Ikääntyvien henkilöiden kohdalla sosiaalinen osallistuminen sekä

kulttuurin harrastaminen ovat yhtä tehokkaita, ellei jopa tehokkaampiakin keinoja vaikuttaa terveyteen ja pitkäikäisyyteen kuin liikunta. (Hyypä 2013, 8–10.)

Ikäihmiset eivät välttämättä pysty esimerkiksi sairauksiensa vuoksi harrastamaan määrällisesti niin paljon terveysliikuntaa kuin terveysvaikutus edellyttäisi. Kulttuuri-toiminnassa hyvä puoli on, että huonompikuntoisempikin pystyy osallistumaan kulttuuritilaisuuksiin tai harrastamaan itse, esimerkiksi taidetta. Kuten edelläkin on tuotu esiin, se ei vaadi kuin palveluiden lähelle tuomisen. Ikäihminen, joka ei pysty liikauttamaan sormeaankaan, pystyy kuuntelemaan musiikkia tai seuraamaan teatteriesitystä.

Kulttuuri ei ole kuitenkaan ainoastaan luovan alan harrastamista. Kulttuuri on kaikkea sitä, miten elämme ja toteutamme itseämme, ja miten ymmärrämme hyvinvointiamme. Kulttuurimme voi olla itsemme tai sukumme kehittämää, rikasta tai köyhää, korkeaa tai matalaa, yhteisöllistä tai yksilöllistä. Me elämme kulttuurimme keskellä ja saamme siitä elinvoimaa. Me käymme läpi elämäämme tai suunnittelemme tulevaisuutta kulttuurin avulla. (Antikainen & Ruostila 2010, 19.)

Kulttuuritoiminnan merkitystä ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitämisessä voidaan perustella myös lainsäädännön pohjalta. Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetussa laissa (980/2012) 14 §:ssä todetaan, että pitkäaikaisen hoidon ja huolenpidon sosiaali- ja terveyspalvelut on toteutettava niin, että iäkäs henkilö voi kokea elämänsä turvalliseksi, merkitykselliseksi ja arvokkaaksi ja että hän voi ylläpitää sosiaalista vuorovaikutusta sekä osallistua mielekkääseen, hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävään ja ylläpitävään toimintaan.

3.3 Ikääntynyt kulttuurin kuluttajana

Katja Pynnösen ja Ritva Mitchellin (2012) toteuttamassa kulttuuribarometrissa on selvitetty suomalaisten 50–80 vuotiaiden osallistumista sekä osallistumattomuutta kulttuuritoimintaan. Vanhimmissa ikäryhmissä kulttuuritoimintaan osallistumiseen vaikuttivat eniten toiminnan tuoma mielekkyys, pääseminen ilmaisemaan ja toteut-

tamaan itseään, sekä mahdollisuus ystävien tapaamiseen. Osallistumattomuudessa taas yleisimmät syyt liittyivät terveydellisiin seikkoihin, liian pitkiin välimatkoihin kulttuuritoiminnan pariin, sekä järjestettyjen kuljetusten puutteisiin. (Pynnönen & Mitchell 2012, 110–114.)

Kulttuuritarjontaan osallistuminen on kulttuuribarometrin tutkimuksen mukaan yli 80-vuotiaiden kohdalla melko vähäistä. Noin kolmasosa vastaajista oli osallistunut kodin ulkopuoliseen kulttuuritoimintaan viimeksi yli kolme vuotta sitten. Tämä ei kuitenkaan johtunut kiinnostuksen puutteesta, vaan edelleen terveydellisistä tai pitkiin välimatkoihin liittyvistä syistä. Vanhempien ikäryhmien kohdalla kiinnostus kulttuuritoimintoihin oli jopa korkeampaa kuin nuoremmilla ikäryhmillä. (Pynnönen & Mitchell 2012, 56). Tästä voidaankin tehdä se oletus, että kulttuuritoimintojen tarjoaminen lähelle ikäihmisten asuinpaikkoja ja/tai matkustamisen avustaminen kulttuuritoimintojen pariin voisi aktivoida ikäihmisiä kulttuuritoimintojen pariin. Tätä kautta toiminta voisi ennaltaehkäistä monia niin psyykkiseen kuin fyysiseenkin toimintakykyyn liittyviä ongelmia, sosiaalisista suhteista puhumattakaan. Vaikutusten arviointia tulisi toki tehdä laajemmaltikin, jotta kulttuuritoiminnan ennalta ehkäisevät tekijät saataisiin paremmin näkyville.

Joukkoviestinten, kuten television ja radion kuluttajina ikääntyneet ovat varmasti suurena kohderyhmänä. Pynnönen ja Mitchell (2012, 160) epäilevät tutkimuksessaan, että radion ja television käytön lisääntyminen vähentää kulttuuritarjontaan osallistumista. Olen itse kuitenkin sitä mieltä, että Pynnösen ja Mitchellin tulkinta on liian suoraviivainen. On täysin yksilöllistä, miten median käyttö vaikuttaa yleiseen aktiivisuuteen osallistua kulttuuritoimintaan, jotta siitä voisi tehdä mitään johtopäätöksiä. Olen samaa mieltä kuitenkin siinä, että sosiaalisuuden ja yhteisön tuoma terveydellinen hyöty ei toteudu television tai radion ääressä, vaan se vaatii vuorovaikutuksellisia ihmiskontakteja.

Antikainen ja Ruostila (2010) tutkivat opinnäytetyössään, kuinka kulttuuri-, seurakunta- ja liikuntapalvelut sekä muuta harrastemahdollisuudet tukevat ikääntyneiden sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä. Tutkimuksessa haastateltiin 13:sta kuopio-laista ikäihmistä. Tutkimuksessa selvisi tutkimukseen osallistuneiden ikäihmisten kokevan kulttuuripalvelut tärkeiksi ja tarpeellisiksi. Haastatellut pyrkivät käyttämään

kulttuuripalveluita omien voimavarojen mukaan mahdollisimman usein, ja esim. teatterissa käytiin mieluiten yhdessä jonkun muun kanssa kuin yksin. Myös teatteri- ja musiikkilaitosten tarjonnalla kerrottiin olevan suuri merkitys sosiaalisen toimintakyvyn tukemiseen. Kulttuuripalveluiden käyttötottumusten taustalla oli terveys, entiset tottumukset, henkilökohtaiset mieltymykset sekä palveluiden hinta. Yhdeksi tärkeäksi tutkimustulokseksi tutkimuksessa nousi myös ohjatun ryhmätoiminnan tärkeys. Ryhmätoiminnalla koettiin olevan suuri merkitys yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Haastateltavat kertoivat osallistuvansa jatkossakin erilaisiin kulttuuriin tapahtumiin, mikäli niitä järjestettäisiin jatkossakin kaupungin, seurakunnan tai järjestöjen toimesta. (Antikainen & Ruostila 2010, 34–37.)

3.4 Kulttuurinen vanhustyö

Kun ikääntyvä ihminen saadaan motivoitua mukaan esim. ryhmätoimintaan, hän tutustuu uusiin ihmisiin. Uusien sosiaalisten verkostojen kautta hän aktivoituu liikkumaan, sekä saa arkeensa uutta sisältöä. Näin ikääntyvälle ihmiselle tarjottu palvelu kulttuurin parista lisää ikääntyvän sosiaalisia suhteita, vahvistaa fyysistä toimintakykyä sekä tukee myös psyykkisiä voimavaroja. Kulttuurinen vanhustyö ottaa siis huomioon kokonaisvaltaisesti kaikki jo edellä mainitut ikääntyvän ihmisen toimintakyvyn vaikuttavat osa-alueet.

Kulttuurinen vanhustyö on ikääntyvän asuinalueella tarjottavien kulttuuripalveluiden ja sosiaalipalveluiden moniammatillista yhteistyötä. Yhteistyö mahdollistaa sen, että taidetta ja kulttuuria pystytään tarjoamaan myös heille, jotka eivät itse pääse kulttuuritoimintoihin mukaan. Kulttuurisella vanhustyöllä tavoitellaan ikääntyneiden hyvinvoinnin ja elämänlaadun parantamista luovuuden, taide- ja ryhmätoiminnan sekä taidelähtöisten menetelmien avulla. (Huhtinen & Hildén 2013, 13.)

Kun ennaltaehkäisevällä työllä ruvetaan tavoittelemaan laaja-alaisempaa yhteiskuntaan vaikuttamista, tällöin terveydenhuolto ei ole enää ainut vastuunkantaja terveyden edistämisessä. Terveydenhuollon tulisi entistä enemmän suuntautua laaja-alaisempaan terveyden edistämiseen, ja yhteistyöverkosto muiden palveluiden välillä on avainsana kokonaisvaltaisessa auttamisessa. (Heikkinen & Marin 2002, 36.)

Kulttuurinen vanhustyö ei ole hoitolaitoksissa uusi toimintamuoto, vaikka käsitteenä siitä löytyykin tietoa vasta 2010-luvulta. Ensimmäisenä kulttuurisen vanhustyön hankkeena voidaan pitää Unescon Arts in hospital -hanketta vuodelta 1990. Hankkeen tavoitteena oli lisätä hoitolaitosten viihtyvyyttä sekä tuoda kulttuuri- ja taidetoimintaa osaksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Kyseinen hanke on toiminut vuodesta 1992 alkaen nimellä Terveyttä kulttuurista. (Liikanen 2003, 13–15, 19–20.)

Suomessa Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelma on vaikuttanut kulttuurin tuomiseen osaksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Vuosina 2010–2014 tietoisuus taiteen ja kulttuurin myönteisistä vaikutuksista ihmisen hyvinvointiin on lisääntynyt ja ohjelman loppuraportin mukaan myös kulttuurilähtöisten menetelmien käyttö on yleistynyt. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.)

Kulttuuripalveluiden sekä terveystalveluiden yhteistyön ajankohtaisuudesta kertoo myös Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama Taideyliopiston ArtsEqual tutkimushanke. Hanke on Taideyliopiston koordinoima, monitieteinen tutkimushanke ja kasvanut yhdeksi suurimmista taiteiden ja taidepedagogiikan tutkimushankkeista Suomen historiassa. Hankkeessa tutkitaan taiteita ja taidekasvatusta kaikille kuuluvana peruspalveluna sekä yhteiskunnallisen tasa-arvon ja hyvinvoinnin lisääjänä. Hanke on ollut toiminnassa vuodesta 2015, ja jatkuu ainakin vuoteen 2021 (Liikanen 2003).

Oman kokemukseni mukaan on kuitenkin vielä pitkä matka siihen, että luovuus ja taide näkyisivät sosiaali- ja terveystalveluissa tavoitteellisena toimintana tai, että ne olisivat kirjattuina toimintasuunnitelmiin. Suomessa on vasta 5 kulttuurituottajaa, jotka saavat palkkansa sekä kulttuuripalveluilta että terveystalveluilta, ja he kaikki toimivat eri nimikkeillä. Rovaniemellä nimikkeenä on kulttuurituottaja, Seinäjoella ikääntyneiden kulttuuritoiminnan koordinaattori, Jyväskylässä kulttuurituottaja, Tampereella ikäihmisten kulttuuritoiminnan koordinaattori ja Turussa ikääntyvien kulttuurituottaja.

3.5 Kulttuurinen vanhustyö Seinäjoella

Koska toimeksiantajana opinnäytetyössä toimii Kortteleihin kulttuuria -hanke, onkin tärkeää tarkastella seuraavaksi mallia hieman tarkemmin. Seinäjoella kulttuurisen vanhustyön toimintaa kehittää ikääntyneiden kulttuuritoiminnan koordinaattori Satu Kokkonieni vahvassa yhteistyössä paikallisten kulttuurialan toimijoiden kanssa ja kulttuurisen vanhustyön toimintamallista on tullut osa kulttuuripalveluiden kiinteää toimintaa. (Seinäjoen kaupungin kotisivut 2018.)

Kulttuurisen vanhustyön suurin tavoite Seinäjoella on viedä taidetta ja kulttuuria niille ikäihmisille, jotka ovat palveluiden saavuttamattomissa. Tästä on monia hyviä esimerkkejä, muun muassa Lumimaailma-näyttely, joka on toteutettu useana vuonna yhteistyössä Seinäjoen varhaiskasvatuksen sekä vanhuspalveluiden kanssa. 575 seinäjokista 4-vuotiasta maalasi kuvataideopettaja Virpi Timosen johdolla tauluja, jotka koottiin yhteen ja vietiin Peräseinäjoelle Koivukaaren palvelukeskukseen. (Seinäjoki tiedote 2018.) Samasta projektista voi löytää myös muita kulttuurisen vanhustyön tavoitteita, kuten ammattitaiteilijoiden työllistäminen palveluasumisen pariin sekä taiteen ja kulttuurin juurruttaminen osaksi palveluasumisen arkea.

Kulttuurista vanhustyötä toteutetaan erilaisten projektien lisäksi matalan kynnyksen taidetoiminnalla, yhteistyökumppaneiden ja vapaaehtoisten toteuttamalla kulttuuri-toiminnalla, sekä ohjaamalla ammattilaisten toteuttamaa esittävän taiteen toimintaa palvelutaloille.

Seinäjoella on myös muita tahoja, jotka osallistuvat kulttuurisen vanhustyön toteuttamiseen, kuten Seinäjoen Ikäkeskus, jonka palvelut on tarkoitettu pääosin ikääntyville, mutta myös heidän omaisilleen ja läheisilleen. Ikäkeskuksen toiminnalla edistetään Seinäjoen alueella ikääntyvien hyvinvointia ja tuetaan itsenäistä kotona asumista. Ikäkeskuksen palveluihin kuuluu yleinen hyvinvointia edistävä ohjaus ja neuvonta, johon kuuluu julkisten palveluiden lisäksi myös yksityisen ja kolmannen sektorin palvelut. Ikäkeskuksessa selvitetään ikääntyvän palveluntarve sekä suunnitellaan asiakkaalle palvelukokonaisuus. Palvelukokonaisuuteen kuuluu myös toimintakykyä edistävää ryhmätoimintaa. (Seinäjoen kaupungin kotisivut 2018.)

Seinäjoen ikäkeskuksella toimii ikäihmisten sosiaalityöntekijä, joka neuvoo ja ohjaa palveluihin, taloudellisiin asioihin, etuuksiin, asumiseen ja edunvalvontaan liittyvissä asioissa. Sosiaalityöllä pyritään jo varhaisessa vaiheessa tukemaan ikäihmisiä sosiaalisissa ongelmatilanteissa. Sosiaalityöntekijä etsii erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja yhdessä ikääntyneiden, sekä omaisten kanssa. Seinäjoen kaupungin kulttuuripalvelut koordinoi kulttuurikaveritoimintaa yhteistyössä sekä kaupungin kulttuurilaitosten että kulttuuritoimintaa tarjoavien muiden tahojen kanssa. Vapaaehtoistyöhön perustuva kulttuurikaveri vieraillee ikäihmisen kanssa maksutta konserteissa, teatterissa tai museossa. (Seinäjoen kaupungin kotisivut 2018.)

Myös Seinäjoen kaupunginkirjasto tukee kulttuurista vanhustyötä. Pääkirjastossa työskentelee seniorityön vastaava kirjastovirkailija, jonka tehtävänä on esitellä kirjaston palveluita, ja järjestää palvelukeskuksissa seniorivinkkaus-tuokioita. Tuokioidissa vinkataan ikääntyneille mm. isotekstisiä kirjoja, selkokieliä keittokirjoja, vanhanajan elokuvia ja äänikirjoja sekä muistutetaan lukemisen olevan erittäin hyvä kulttuuriharrastus. Kirjastosta saa myös lainaan virikekasseja palvelutaloille, päiväkeskuksille ja vanhainkodeille, jotka räätälöidään aina yksilöllisesti jokaisen tilaajan tarpeen mukaan. (Heikkilä 2009.)

3.6 Etsivä työ

Etsivä työ pyrkii löytämään yhteiskunnan ulkopuolelle jääneet, syrjäytyneet tai syrjäytymisen vaarassa olevat ja tukea tarvitsevat ihmiset ja tarjoaa heille toimintakykyä tukevaa toimintaa. (Mertaniemi 2016, 17.) Etsivä työ on asiakkailleen täysin vapaaehtoista ja he voivat palvelusta kieltäytyä. Etsivä työ on alkuperäiseltä idealtaan tarkoitettu alle 29-vuotiaille nuorille. Onkin mielenkiintoista, miten etsivää työtä on nykyään laajennettu myös ikäihmisten suuntaan eri puolella Suomea erilaisin projektien turvin.

Etsivän työn pääperiaatteena on etsiä palveluiden ulkopuolella olevat yksilöt ja viedä palveluja kyseisen kohderyhmän luokse. Palveluiden viemisessä käytetäänkin monia erilaisia työtapoja jo heti ensimmäisestä kohtaamisesta jatkuvan palvelun kehittämiseen. Etsivä työ tarjoaa palveluja vaikeasti tavoitettaville ryhmille ja on

myös tärkeä väline kartoitettaessa kohderyhmän tarpeita ja toiveita asuinalueen palveluista. Se on toisin sanoen vankkaa yhteistyötä asiakkaan kanssa, joka itse määrittää oman palvelutarpeensa. Tällöin haasteena onkin palveluiden räätälöiminen asiakkaan tarpeisiin, koska Suomessa palvelujärjestelmä on jäykähkö. Etsivä työ toteutuu monilla eri tasoilla ja monissa eri yhteyksissä, ehkäisevien toimenpiteiden ja hoito-ohjelmien välimaastossa. Se toimii linkkinä palvelujärjestelmän solmukohdissa, luoden yhteistyöverkoston asiakkaan ympärille. Esimerkiksi huumevastaisessa työssä tämä tarkoittaa jalkautumista kaduille, ja vanhustyössä palveluja tarjotaan suoraa sinne missä ikääntyvät asuvat. (Mikkonen ym. 2007, 21.)

Etsivässä työssä toinen tärkeä pääperiaate on asiakkaan ja työntekijän välinen luottamus. Luottamuksen rakentaminen vie monesti asiakassuhteessa paljon aikaa, ja se vaatii myös saman työntekijän läsnäolon. Asiakkaan tilanteen kartoittaminen hänen omassa ympäristössään ei käy käden käänteessä, ja monesti sopivan palvelun löytäminen sekä sen räätälöiminen asiakkaan tarpeisiin hidastaa prosessin eteenpäin viemistä. Monesti asiakkaat eivät itse osaa sanoittaa tarpeitaan tai sopivaa palvelua ei ole saatavilla. Tarvitaankin paljon luovuutta ja kekseliäisyyttä, jotta tavoitteisiin asiakassuhteessa päästään. Etsivässä työssä on kuitenkin hyväksyttävä se, että asiakkaalla on oikeus kieltäytyä hänelle tarjotuista palveluista. Tähän periaatteeseen perustuu etsivän työn vapaaehtoisuus.

Etsivä työ on saanut alkunsa Norjasta, jossa etsivällä nuorisotyöllä on pitkät juuret. Vuonna 1969 Oslossa perustettiin ”Uteseksionen” työmuoto, jolla oli tarkoitus tavoittaa nuoria, jotka ovat jääneet syystä tai toisesta yhteiskunnan palvelujen ulkopuolelle. Etsintää toteutettiin nuorten vapaa-ajanvietto paikoista ja työmuodossa pyrittiin jakaa heille tietoa tarveperusteisesti. Norjassa työmuodolla saatiin hyviä tuloksia, ja norjalainen psykologi Haldis Hjort määritteli työn etsiväksi nuorisotyöksi. Hjort oli toiminut itse nuorisotyön psykologina, ja oli huomannut itse monen nuoren jäävän yhteiskunnan avun ulkopuolelle. Nyt tätä alun perin norjalaista mallia on työstetty monissa Euroopan maissa, muun muassa Saksassa, Englannissa ja Suomessa. (Koivuranta & Rasi 2008, 11.)

Suomessa etsivää työtä aloitettiin tekemään kaupunkilähetysyhdistysten sekä seurakunnan toimesta 1970-luvulla. Nykyiset toimintamuodot ovat vakiintuneet vuo-

desta 1991, jolloin Tampereella otettiin käyttöön etsivän työn projekti. Työ onkin tähän päivään saakka esiintynyt Suomessa projektirahoituksella, vaikkakin useimmat kunnat ovat pyrkineet vakiinnuttamaan toimintamuodon. Toiminta on yleistynyt Suomessa ja tähän on vaikuttanut suuresti se, että toimintamalli tuotiin lakiin vuonna 2016. Vuonna 2010 perustettiin Ammatillisen etsivän työn yhdistys (AMET) jonka tavoitteena on yhdistää etsivän työn toimijoita, yhtenäistää toimintaa eri puolilla Suomea sekä valvoa heidän etujaan. (Mertaniemi 2016, 17–18.)

3.6.1 Etsivä vanhustyö

Etsivän vanhustyön tarkoituksena on nimensä mukaisesti etsiä ja löytää yksinäisyydestä kärsiviä, yksineläviä tai syrjäytyneitä vanhuksia, jotka ovat syystä tai toisesta jääneet palvelujärjestelmän katveeseen. (Vanhustyön keskusliitto, 2017.)

Etsivän vanhustyön avulla pyritään löytämään syrjäytyneiden lisäksi myös muistisairauksista, masennuksesta, päihdeongelmista ja fyysisen toimintakyvyn alenemisesta kärsiviä ikääntyneitä ja että näihin ongelmiin päästäisiin puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Vanhustyön keskusliitto 2017.)

Etsivää vanhustyötä on tehty Suomessa muun muassa kolmessa hankkeessa, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) Eloisa ikä -avustusohjelmassa 2012–2017, sekä Fingerroosin säätiön Löytävä-hankkeessa 2014-2021 Turussa ja Hämeenlinnassa. Näiden mukaan etsivän vanhustyön määritelmä ei ole vielä vakiintunut suomessa, vaikka tuloksia on jo saavutettu, kun Löytävä hankkeen avulla vuonna 2014-2016 löydettiin yli 540 palvelujen ulkopuolelle jäänyttä ikäihmistä vain Turun alueella. (Eloisa-ikä hanke, Löytävä hanke & Vanhustyön keskusliitto, viitattu 28.01.2019)

Eloisa ikä -avustusohjelma toteutettiin vuosina 2012-2017 STEA:n rahoittamana ja Vanhustyön keskusliiton koordinoimana. Ohjelmaan osallistui 31 erilaista kehittämishanketta ja sen päämääränä oli parantaa ikäihmisten arjen kokemista tunnista-

malla ihmisen voimavarat ja näkemykset. Eloisa ikä -ohjelmassa tehdyssä tutkimuksessa tarkasteltiin vuosien 2013-2017 ajan, millaisia muutoksia tapahtui hankkeissa mukana olleiden ikääntyneiden ihmisten arjessa. Muutoksia vertailtiin hankkeen alku- ja loppukyselyn avulla. Tutkimus toteutettiin määrällisenä kyselynä ja laadullisena haastatteluna 55-98 vuotiaille. Tutkimusaineistot lähetettiin hanketoimijoiden toimesta, ja niihin vastasi 529 ikäihmistä. Haastatteluja tehtiin 19 hankkeessa, ja niihin osallistui 92 ikäihmistä. (Pietilä & Saarenheimo 2017, 4–5.)

Lähes kaikki Eloisa ikä -tutkimukseen osallistuneet olivat vähintään kotipalveluiden piirissä, eivätkä siltä osin olleet ainakaan täysin syrjäytyneet yhteiskunnasta. Hankkeilta oltiin saatu pieniä apuja myös arkeen, mutta hanketoimintaa arvostettiin eniten kuitenkin sosiaalisen toimintakyvyn tukemisessa. Toisin kuin kotihoidontyöntekijöillä, hanketyöntekijöillä oli aikaa jäädä keskustelemaan ja pohtimaan ratkaisuja ikäihmisten tuntemiin ongelmiin. Eloisa ikä- hankkeilla saatiin tutkimuksen mukaan erittäin hyviä tuloksia, kun hankkeisiin osallistuneet ikäihmiset kokivat valtaosin hyötyneensä toiminnasta. Tärkeintä oli kohdata ihmisiä, tulla kuulluksi omana itsenään, muuttaa arkeaan ja saada tulevaisuus näyttämään positiivisemmalta. Verkostoyhteistyötä on tutkimuksessa pidetty erittäin oleellisena, ja he pitivät kotipalvelun työntekijöitä avainasemassa syrjäytymisen ehkäisyssä ja ikäihmisten tavoittamisessa hankkeiden pariin. (Pietilä & Saarenheimo 2017, 54–56.)

Löytävän vanhustyönmalli on saanut alkunsa hankkeena vuonna 2014, ja se on sittemmin vakiintunut osaksi Turun vanhustenpalveluja. Löytävää vanhustyötä tehdään ikääntyneen asumispaikassa järjestön ja julkisen sektorin, (erityisesti kotihoidon) työparityöskentelynä. Toimintamalliin kuuluu olennaisena osana kotikäynnit, joilla kartoitetaan asiakkaan selviytymiseen vaikuttavia osa-alueita, ja tehdään suunnitelmia tilanteen parantamiseksi. Toimintamallin piiriin päästään asiakkaan oman yhteydenoton, omaisen, läheisen tms. henkilön yhteydenoton kautta tai ammattilaisverkoston kautta. Kuka tahansa voi ilmoittaa nimettömästi huolestaan ikääntyneen naapurin tms. selviytymisestä. Kotikäynteihin varataan runsaasti aikaa, ja tapaamiset etenevät yksilöllisesti asiakkaan ehdoilla, keskustellen tarjolla olevista vaihtoehtoista. (Löytävä hanke). Tässäkin toimintamallissa korostuu se, että vuoro-

vaikutukseen ikääntyneen kanssa on aikaa, eivätkä palvelut keskity ainoastaan terveyspalveluihin, vaan tarjolla on myös psykososiaalista tukea kulttuuritoiminnan muodossa.

Etsivää työtä siis tehdään tällä hetkellä useissa eri ikääntyneihin suunnatuissa hankkeissa. Etsivä työ on niin monimuotoista, että se on monesti kehittäjänsä näköistä. Eli se, kuinka yhdessä hankkeessa tehdään etsivää työtä, voi erota paljonkin jonkun toisen hankkeen toiminnasta. Etsivän työn periaatteet ovat kuitenkin samat eli vapaaehtoisuus, luottamuksellisuus ja yksilöllisyys.

Julkisen sektorin sosiaali- ja terveyspalveluihin kohdistuu jatkuva yhteiskunnasta nouseva paine kontrolloida palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääviä kohderyhmiä, kuntouttaa tai eheyttää kohderyhmää vastoin heidän omaa tahtoaan tai näkemyksiään. Hyvinvointipalvelut on usein aseistettu kynnyksillä ja ehdoilla, jotka asiakkaan tulee ylittää tai kohdata saadakseen tarvitsemiaan palveluja. Etsivä työ sen sijaan on matalan kynnyksen toimintaa, joka perustuu ihmisen itsemääräämisoikeuteen. (Mikkonen ym. 2007, 18.)

Etsivän vanhustyön liittäminen vanhustyön kulttuuritoimintaan tarkoittaa siten myös sitä, että ikääntyvällä on täysi oikeus päättää itse osallistumisestaan kaupungin, yhdistyksen tai järjestön kulttuuritoimintaan. Toisin sanoen asiakkaalla on täysi oikeus myös kieltäytyä hänelle tarjotuista palveluista. Etsivän vanhustyön avulla kulttuuritoimintaan voidaan löytää myös ihmiset, jotka eivät muuten ole perusterveydenhuollon palveluiden piirissä. Tärkeää on siis ymmärtää, ettei etsivää työtä ohjaa mikään yhteiskunnallisen edun intressi. Suurta huolta onkin aiheuttanut etsivän työn hankerahoituksen määräaikaisuus. Vaarana on, että etsivän työn toiminnasta tulee tulossidonnaista ja rahoittaja pääsee vaikuttamaan suoraan etsivän työn sisältöön ”tulos tai ulos” -periaatteella.

3.6.2 Etsivän työn tarve tulevaisuudessa

Monet arkielämän välttämättömät palvelut alkavat olla sähköisessä muodossa, ja uusia sähköisiä palveluja kehitetään jatkuvasti. Pankki- ja vakuutuspalvelut panos-

tavat verkkopankkeihin, terveystalvissa käytetään sähköisiä ajanvarausohjelmia, sekä omat terveystiedot kirjataan sähköisesti. Jopa analogiset tv-lähetykset ovat historiaa. Lähes kaikki alle 40-vuotiaat ovat tottuneet työssä kuin työssä käyttämään sähköisiä järjestelmiä ja heille uudenkin tekniikan oppiminen on luonnollisempaa kuin ikäihmisille, joiden mieleenpainamis- ja palauttamiskyky on jo heikentynyt ja häiriöalttius on kasvanut.

Ikäihminen myös usein aliarvioi omaa oppimiskykyään, ja se saattaa vaikuttaa oppimisen mielekkyyteen. Myös ennako-odotukset tietokoneen hajottamisesta, tai verkkopankkitoimintojen osaamattomuudesta johtuva rahojen katoamisen pelko voivat olla syyt taustalla haluttomuuteen edes yrittää oppia sähköisiä palveluita. (Helenius 2015, 7–10). Nykypäivän ekologisuuteen vahvasti ohjaava yhteiskunta pyrkii vähentämään printtimainontaa ja useimpia kaiken ikäisille sopivia kulttuuritapahtumia mainostetaan ainoastaan verkossa. Tämä on varmasti yksi syy siihen, että kulttuuritoiminnot saattavat jäädä monelta ikäihmiseltä tavoittamattomiin.

Ikäihminen kokee monesti yksinäisyyttä, joka johtuu useimmiten ikätovereiden menettämisestä ja laskevan toimintakyvyn tuomasta eristyneisyydestä. Tämä tuskin tulee tulevaisuudessakaan muuttumaan. Yksinäisyys usein pahentaa niin psyykkisten kuin fyysistenkin sairauksien oireita, ja ikäihminen saattaa hakeutua terveystalvuiden pariin vain muiden sosiaalisten kontaktien puutteessa. (Eloranta & Punkanen 2008, 106.)

Suomessa asuu yksin noin 350 000 yli 65-vuotiasta, ja joka kolmas tuntee itsensä ajoittain yksinäiseksi. Kuitenkaan esim. palvelutalvossa asuminenkaan ei suojaa yksinäisyydeltä, jos ikäihminen ei tunne siellä olevia ihmisuhteita merkityksellisiksi. Yksinäisyys lisää mielenterveysongelmia, ja voi tuoda mukanaan univaikeuksia, masennusta ja jopa dementiaa. (Suomen mielenterveysseura 07.01.2019.) Yhteiskunta pyrkii yhä etenevissä määrin keskittämään sosiaali- ja terveystalvuita suuriin kaupunkeihin, ja maaseudulla palvelut jatkavat vähenemistään. Näin ollen maaseudulla asuvat ikäihmiset syrjäytyvät niin terveystalvuiden kuin kulttuuritalvuidenkin parista.

3.7 Yhteenveto

Ikääntyneet, vanhukset, ikäihmiset, kauan eläneet tai seniorit - kutsutaan kohderyhmää sitten millä nimellä tahansa, heidän kulttuuripalveluiden, yhteisöllisyyden ja sosiaalisten verkostojen tarpeensa ei häviä tai ole sen väheksyttävämpää kuin muidenkaan kohderyhmien kohdalla. Myös syrjäytymisvaara ikääntyvien kohdalla on yhtä todellista ja vaikeaa kuin muissakin kohderyhmissä, eikä palveluiden tarve ihmisen vanhetessa millään tasolla heikkene.

Ikääntyvien kulttuuritoiminnalla tuetaan fyysistä, psyykkistä ja etenkin sosiaalista toimintakykyä ja etsivällä työllä pyritään löytämään syrjäytyneet ja syystä tai toisesta terveyspalveluiden ulkopuolelle jääneet. Nämä kaksi käsitettä yhdistämällä saadaan aikaan kulttuurinen etsivä työ, joka ei kuitenkaan sido ihmistä tekemään mitään ja on toteutettavissa ikää, sukupuolta tai asuinpaikkaa katsomatta.

Kulttuurista etsivää työtä voi tehdä kuka tahansa, mutta se on parhaimmillaan silloin, kun palvelut ja toimijat ovat monialaisia ja ottavat huomioon ihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin.

4 TUTKIMUSPROSESSI

4.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää sitä, minkälaiset mahdollisuudet Seinäjoen kotihoidolla on tehdä yhteistyötä Kortteleihin kulttuuriahankkeen kanssa. Tavoitteena on myös selvittää sitä, miten etsivää työtä olisi mahdollista hyödyntää kyseisen hankkeen ryhmätoiminnassa. Vastauksia on haettu kyselytutkimuksilla, jotka on toteutettu aikavälillä 15.1.- 28.2.2019.

Tarve tutkimukselle on tullut Kortteleihin kulttuurihankkeelta. Hankkeen toiminnassa on katsottu olevan tarve selvittää Seinäjoen etsivän vanhustyön mahdollisuuksia hankkeen ryhmätoiminnoista tiedottamisen apuna. Koska hanke on vasta aloittanut toimintansa, se vielä kehittää omaa toimintamalliaan.

Tutkimuskysymykset ovat: millä tavoin Kortteleihin kulttuurihankkeeseen voisi tehdä yhteistyötä Seinäjoen ikääntyvien palveluiden kanssa? Onko kotihoidolla realistisia mahdollisuuksia tiedottaa asiakkaitaan hankkeen tarjoamista palveluista? Miten Seinäjoen kulttuurisessa vanhustyössä hyödynnetään etsivän työn menetelmää? Ensimmäiseen ja toiseen tutkimusongelmaan pyrin saamaan vastauksen palveluntarjoajille lähetetystä kyselystä. Kolmanteen tutkimusongelmaan pyrin vastaamaan yhdistämällä molempien kysymysten vastaukset.

4.2 Tutkimusmenetelmä ja -tavat

Tämän opinnäytetyön tekemiseen käytin laadullista tutkimusmenetelmää. Tunsin, että olisi helpompaa asettaa tutkimusongelmaksi esimerkiksi kuinka monta kotihoitajaa olisi valmis tekemään hankkeen kanssa yhteistyötä. Tunsin kuitenkin tarvetta haastaa itseäni analysoimaan enemmän sitä, kuinka konkreettisesti yhteistyötä voisi kehittää, ja mitä kotihoidon työntekijät olisivat mieltä siitä. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä korostuu ihmisen omat kokemukset ja ajatukset (Vilkkä 2005), ja ne kiinnostivat minua enemmän kuin kotihoitajien tai palveluntarjoajien määrä, tai kuinka monta lentolehtistä he pystyisivät asiakkailleen tarjoamaan.

Päädyin alkuun lähettämään avoimia kysymyksiä sähköpostitse Seinäjoen ikääntyneiden palveluntarjoajille, sillä halusin olla rajaamatta vastauksia liian tarkoilla kysymyksenasetteluilla saadakseni mahdollisimman spontaaneja mielipiteitä, ja mahdollisesti tehdä avoimien kysymysten perusteella tarkempia lisäkysymyksiä. Vaikka Vilkan mukaan (2005, 26) laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tutkimusaineiston kokoa ei määrittele määrä vaan laatu, en saanut avoimilla kysymyksillä mielestäni riittävää aineistoa kasaan (vain yksi vastaaja), joten päädyin tekemään strukturoidumman kyselyn. Toisaalta olisin voinut analysoida sitä, miksi palveluntarjoajilla ei ollut aikaa/motivaatiota vastata kysymyksiin, mutta se ei mielestäni olisi juurikaan hyödyttänyt tilaajaa.

Tein kaikista kyselyistä saadulle aineistolle sisällönanalyysia vertailemalla vastauksia, mutta myös pohtimalla sitä, kuinka paljon jätettiin vastaamatta. Analysoin aineiston ensin kysymys ja kysely kerrallaan, jonka jälkeen tein johtopäätöksiä myös vertaamalla kyselyjä toisiinsa. Tulkitsin vastauksia teoreettisen viitekehyksen pohjalta, mutta käytin myös hyväkseni omaa kokemustani vanhustyöstä. Analyysia tehdessäni oli helppo huomata eri vastaajien motivaatio sekä vastauksiin käytetty aika. Pohdin vastaajien motivaatiota tarkemmin luvussa 5.

4.2.1 Kysely ikääntyvien palveluiden tarjoajille

Aloitin tutkimustyön lähettämällä 9 avointa kysymystä 9:lle Seinäjoen kaupungin ikääntyvien palvelujen tuottajalle, kuten ikäkeskuksen työntekijöille, ikääntyneiden sosiaalityöntekijöille ja kotihoidon asiakasvastaaville. (Liite 1.) Ikääntyvien kulttuuri-toiminnan koordinaattorin kanssa sovittiin haastattelu-aika, ja asiakasohjausyksikön johtaja lupasi välittää kysymykset työntekijöille. Vastausajaksi määritin kaksi viikkoa. Sain avoimiin kysymyksiin yhden vastauksen.

En saanut tarpeeksi tutkimusaineistoa avoimilla kysymyksillä, joten tein helpommin lähestyttävän ja vähemmän aikaa vievän kyselyn, jonka lähetin uudelleen edellä mainituille palveluntarjoajille ja lisäsin listaan vielä päivätoiminnan vastaavan ohjaajan, omaishoidon asiakasohjaajia sekä palveluasumisen asiakasohjaajia. Tähän strukturoidumpaan kyselyyn (Liite 2.) vastasi 4 palveluiden tarjoajaa.

4.2.2 Kysely Seinäjoen kotihoitajille

Tein strukturoidun kyselyn myös Seinäjoen kotihoidontyöntekijöille (Liite 3.) jossa kysyttiin työntekijöiden mielipiteitä asiakkaidensa kulttuuritoimintoihin osallistumisesta, alueen kulttuuripalveluista, ja heidän mahdollisuuksistaan hankkeesta tiedottamiseen. Otin ensin yhteyttä kotihoidon esimieheen, joka lupasi lähettää kyselyä eteenpäin työntekijöille. Tämä ei kuitenkaan tuottanut yhtäkään vastausta, joten laitoin Seinäjoen puskaradio -nimiseen Facebook-ryhmään viestin, jossa toivoin Seinäjoen alueen kotihoidon työntekijöiden ottavan minuun yhteyttä lyhyeen kyselyyn liittyen. Sain yhteydenoton 20:ltä kotihoidon työntekijältä. Kysyin heiltä ensin muutamana henkilökohtaisen kysymyksen varmistaakseni, että he todella ovat kotihoitajissa töissä, jonka jälkeen he kaikki saivat linkin kyselyyn ja kaikki myös vastasivat siihen.

4.3 Aineiston luotettavuus

Lähetin avoimet kysymykset sekä palveluntarjoajien strukturoidun kyselyn henkilökohtaisiin sähköpostiosoitteisiin, joten ulkopuolisten ei olisi pitänyt päästä vastaamaan kyselyihin. Kotihoidon työntekijöille suunnatun kyselyn linkin lähetin suoraan kotihoitajille henkilökohtaisesti. Uskon ja toivon, että tämän työn tutkimustulokset tulevat hyödyttämään uusilla yhteistyökuvioilla myös heitä, joilta aineistoa keräsin, joten mielestäni ei ole tarvetta epäillä vastauksien luotettavuutta.

Suunnittelin kyselyiden kysymykset erittäin yksinkertaisiksi ja yksityiskohtaisiksi, jotta mahdollisuus kysymysten värinkäsittämiseksi olisi mahdollisimman pieni, ja jokainen vastaaja käsittäisi kysymyksen samalla tavalla. Kotihoidon työntekijät ottivat itse yhteyttä minuun, joten he olivat jo valmiiksi motivoituneita vastaamaan kyselyyn. Tein myös vastaajille hyvin selväksi, että vastauksia käsitellään anonyymisti. Korostin vielä erityisesti tutkimuksen anonymiteettiä jokaiselle vastaajalle erikseen.

5 KYSELYIDEN SISÄLLÖNANALYYSI

5.1 Palveluntarjoajille kohdistettu kysely

Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 4 ikääntyneiden palveluntarjoajaa. Asiakkaita heidän palveluidensa pariin tuli pääosin terveystaloiden kautta, mutta myös omaisten yhteydenoton, yhteistyötahojen, tai sosiaalityön kautta. Joissain tapauksissa ikääntyvä on myös ottanut itse yhteyttä palvelujen tarjoajiin, mutta se on ollut vähäisempää. Kuten teoriaosuudessa kävi ilmi, myös kyselystä selvisi terveystaloiden olevan avainasemassa ikääntyneiden löytämisessä muiden palveluiden pariin.

Kysyttäessä asiakkuuksien keskimääräistä kesto, 3 kyselyyn vastanneista vastasi asiakkuuksien kestävän noin 0-2 vuotta, ja yksi kertoi asiakkuuksien voivan kestää 3-5 vuotta. Ikääntynyt pysyy palveluiden asiakkaana suhteellisen vähän aikaa, mutta tämä saattaa selittyä sillä, että usein terveystaloiden kuten kotihoidon kautta muiden palveluiden pariin ajautuminen johtaa aika pian pitkäaikaishoitoon toimintakyvyn äkillisen alenemisen vuoksi. Ikääntyneen asiakkuuden kestoä päädyin kysymään siksi, että voisin selvittää palveluntarjoajien lähtökohtaisia käytännön resursseja, sekä ikääntyneiden sitoutumista palveluntarjoajien tarjoamiin palveluihin.

Ikääntyneiden palveluntarjoajat kertoivat tekevänsä etsivää työtä osallistamalla erilaisiin tiedotustilaisuuksiin, ottamalla kontaktia verkostoon ja tiedottamalla omasta toiminnastaan mahdollisimman laajalle kuulijakunnalle. He kertoivat myös osallistuvansa hyvinvointia tukeviin toimintaryhmiin. Palveluntarjoajat kokivat erityisen tärkeäksi yhteistyötahojen kanssa tehtävän yhteistyön. Esimerkkinä mainittiin muun muassa erilaisten tilaisuuksien koordinoimisen ja avoimien ryhmätoimintojen kehittämisen sekä niiden järjestämisen.

Mielenkiintoista oli, ettei vastauksissa otettu kantaa etsivän työn tekemiseen ikäihmisten etsimisen menetelmin. Etsivä työ asemoitui kyselyn perusteella ainoastaan verkostoyhteistyöhön ja tilaisuuksien järjestämiseen, jolloin oletuksena on, että

ikäntyvät itse tai ikääntyneiden omaiset ottavat palveluntarjoajiin yhteyttä, eikä toisinpäin.

Palveluntarjoajien mukaan heillä olisi resursseja tiedottaa kulttuuritoiminnoista ikääntyneille suullisesti työntekijöiden kautta, ja 3/4 vastaajasta olisivat valmiita myös jakamaan hankkeen lentolehtisiä asiakkailleen kotihoidon kautta. Tästä voisi helposti tehdä johtopäätöksen, että palveluntarjoajat olisivat halukkaita ainakin välillisesti tekemään yhteistyötä hankkeen kanssa.

Kysyttäessä sitä, olivatko palveluntarjoajat kuulleet Kortteleihin kulttuuria -hankkeesta, kaikki myönsivät kuulleensa. Tämä selittyi suurelta osin sillä, että Ikäkeskuksen tilat ovat samassa rakennuksessa muistiyhdistyksen yhteisten ryhmätilojen kanssa. Kyselyn vastauksissa esitettiinkin toive, että hankkeen ryhmätoiminnoista tiedotettaisiin palveluntarjoajia jatkossakin, sekä että hankkeelta käytäisiin rohkeasti Ikäkeskuksen tiloissa henkilökohtaisesti kertomassa ryhmätoiminnoista.

Palveluntarjoajat kertoivat tekevänsä yhteistyötä sosiaali- ja terveystalouden, liikuntapalveluiden, kulttuuripalveluiden, seurakuntien, yksityisten palveluntuottajien, Seinäjoen ammattikorkeakoulun, kuntoutuslaitosten, Kelan, kaupungin kotihoidon, sekä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Yksi vastaajista mainitsi myös yhdistysten ja järjestöjen välisen yhteistyön, kuitenkin mainitsematta sitä, mikä yhdistys/järjestö on kysymyksessä. Yhteistyön laatuun ja määrään vaikuttaa toki yksilöllinen asiakastilanne, mutta jatkokysymykseen, minkälaista yhteistyötä yhteistyökumppanien kanssa tehdään, ei tullut yhtäkään tarkentavaa vastausta. Annoin myös mahdollisuuden antaa avointa palautetta kyselyn lopuksi. Sitä ei tullut.

Palveluntarjoajien vastaukset ei juurikaan eronneet toisistaan, vaan vastaajat olivat hyvinkin yksimielisiä. Mielenkiintoista on pohtia, olisiko vastauksiin tullut eroja, jos vastaajia olisikin ollut enemmän, vai onko Seinäjoen ikääntyneiden palveluntarjoajilla niin yhteneväiset toimintamallit, ettei vastauksissa olisi ollut eroja, vaikka vastaajia olisikin ollut 4 sijasta esimerkiksi 14.

5.2 Kotihoidon työntekijöille kohdistettu kysely

Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 20 kotihoitajaa. Seinäjoen kotihoito on jaettu Pohjoiseen, Eteläiseen, Itäiseen, sekä Kaakkoiseen alueeseen, ja kotihoidon työntekijöille kohdistettuun kyselyyn vastasi kotihoitajia tasaisesti kaikilta näiltä alueilta, ja lisäksi muutama sijainen, joka on työskennellyt kaikilla näillä alueilla. Asiakasmäärä vaihteli eri alueiden kesken 40 ja 100 ikääntyneen välillä, ja työaikaa kerrottiin olevan asiakasta kohden keskimäärin 15-30min. Tämä kertoo paljon käytännön resursseista kotihoidon palveluissa, sillä asiakaskohtainen aika on määritelty hoidon tarpeen mukaan. Työaika kuluu valtaosin perusterveydenhuollon ja fyysisen toimintakyvyn ylläpitämiseen. Kotihoitajien mukaan asiakkaita siirtyy kotihoidon pariin suurimmaksi osin terveyspalveluiden kautta ja omaisten yhteydenottojen kautta, mutta 5% vastaajista arvioi myös ikääntyneiden itse ottavan yhteyttä asiakasohjaajiin halutessaan kotihoidon piiriin.

Kyselyyn vastanneista 45%, eli 9 kotihoitajaa kertoi, että heidän asiakkaistaan alle puolet käyvät kulttuuritilaisuuksissa tai harrastuksissa, kun taas 55% eli 11 kotihoitajaa toivat esiin, että heidän asiakkaistaan jopa alle 10 % hyödyntävät kulttuuripalveluita aktiivisesti. He olivat yksimielisesti sitämieltä, että suurin syy kulttuuritoiminnossa käymisen vähyyteen ovat kulkuyhteydet ja etäisyydet kulttuuripalveluiden pariin. Tämä ei tullut itselleni yllätyksenä, sillä jo teoriaosuudessa kerroin eri tutkimuksissa tulleen samanlaisia tutkimustuloksia eri puolilla Suomea. Kyseiset vastaukset vahvistavat vain, että Seinäjoki ei ole tässä asiassa poikkeus.

Toiseksi syyksi mainittiin asiakkaiden huono kunto ja motivaatio lähteä kodin ulkopuolelle. Kortteleihin kulttuuria -hankkeen ja kotihoidon väliseksi yhteistyömuodoksi ehdotettiin, että kulttuuripalveluiden tuottaja lähtisi hoitajan mukaan asiakaskierrokselle. Kyselyyn vastanneista 3 ehdotti, että kulttuuritoimijat kehittäisivät suoraan kotiin vietäviä viriketoimintoja, musiikillista ja liikunnallista toimintaa ja osallistavaa tekemistä. Kotihoitajien mukaan ikääntyvät kaipaavat kotonaan myös seuraa, ja että avustajia/vapaaehtoisia/kulttuurikavereita tarvittaisiin enemmän. Nämä vastaukset kertovat samaa tarinaa kuin teoriaosuudessa kerrottu tulevaisuuden kuva ikääntyneiden lisääntyvästä yksinäisyydestä.

Jopa 16 (80%) vastaajista oli sitä mieltä, että kotihoitajilla olisi aikaa käydä ikääntyneen asiakkaan kanssa yhdessä läpi alueen harrastus/kulttuuritoimintamahdollisuuksia, ja jopa 18 (90%) vastaajista voisi työn ohessa myös jakaa esitteitä alueen kulttuuritarjonnasta. Tämä kertoo halusta osallistua aktiivisesti ikäihmisten palveluiden kehittämiseen ja halusta tehdä yhteistyötä Kortteleihin kulttuuria -hankkeen kanssa. Olin itse tästä tuloksesta positiivisesti yllätynyt kuultuani niin usein, kuinka kotihoitajilla saattaa olla niin monta asiakasta päivässä, ettei työvuorossa ole aikaa kuin aivan perushygieneiasta ja ravitsemuksesta huolehtimiseen.

Vastauksissa ehdotettiin myös ryhmätoiminnan järjestämistä Ylistaron Ylistuvalla, Peräseinäjoen Veteraanitien kodilla ja Hyllykalliokodilla. Nämä ovat paikkoja, joissa asuu ikäihmisiä kotihoidon tukemana, ja heidän lisäksi siellä käyvät myös lähellä asuvia ikääntyneitä.

Hankkeen ja kotihoidon väliseksi yhteistyöksi ehdotettiin myös, että alue-esimiehet välittäisivät tiedotteet hoitajille, jotka sitten levittäisivät tietoa toiminnoista eteenpäin asiakkaille. Voidaankin tehdä se olettamus, että kotihoitajilla itsellään ei ole mahdollisuuksia alkaa verkostoitumaan, vaan he toivovat aktiivisuutta asiaan kulttuuripuolelta. Jos heihin päin otetaan asian tiimoilta yhteyttä, he ovat yhteistyössä lähtökohdaisesti mukana.

Kyselyn vastauksista ilmeni kotihoitajien toivetta siitä, että heitä tiedotettaisiin ikääntyneille suunnatuista tapahtumista ajoissa, jotta tieto kulkisi myös ikääntyneille ajoissa, ja tällöin kulttuuritoimintoihin mukaan lähtemisestä voitaisiin tarvittaessa keskustella useammallakin asiakaskäyntikerralla. Tämä antaisi mahdollisuutta suunnitelmallisuuteen, mikä pienten aikaresurssien kohdalla sekä ikääntyneen motivaation kohottamisen vuoksi olisi ensi arvoisen tärkeää.

Kyselyssä ehdotettiin, että Kortteleihin kulttuuria -hanke pitäisi tiedotustilaisuuden, jossa ryhmätoiminnoista tiedotettaisiin suoraa kotihoidon työntekijöille. Tilaisuudessa työntekijät voisivat sisäistää paremmin kulttuuritoimintojen tarpeellisuuden, ja osaisivat tällöin rohkaista ikääntyneitä myös omin sanoin.

Toinen tutkimuskysymykseni oli, onko kotihoidolla realistisia mahdollisuuksia tiedottaa asiakkaitaan hankkeen tarjoamista palveluista? Kyselyn vastauksista sai erittäin

positiivisen kuvan kotihoitajien halukkuudesta rohkaista asiakkaitaan kulttuuripalveluiden pariin, he eivät vain tiedä tarpeeksi Seinäjoen ikääntyvien kulttuuritarjonnasta tai osaa perustella asiakkaalle, miksi heidän olisi hyvä lähteä kotoa ryhmätoimintojen pariin.

16 vastaajaa ei ollut koskaan kuullutkaan Kortteleihin kulttuuria -hankkeesta, mikä vahvistaa ajatusta tiedotustilaisuuden järjestämisestä suoraan kotihoitajille. Tämä kuitenkin vaatisi myös alue-esimiesten yhteistyön, sillä tilaisuus tulisi järjestää työajalla, ja tiedotus tilaisuudesta tulisi tehdä esimerkiksi sisäisen sähköpostin kautta.

Kysyin myös palautetta kyselystä, ja kiitosta tuli siitä, että kysely oli suunnattu suoraan Seinäjoen kotihoitoon, eikä yleisesti koko Suomen kotihoitoon. Kyselyä keuhuttiin myös yksinkertaiseksi ja helpoksi täyttää. Kehitysehdotuksena mainittiin vain yksityisen kotihoidon vastausvaihtoehdon lisääminen ensimmäiseen ”kotihoiton alue” kysymykseen.

Kyselystä jäi positiivinen kuva kotihoitajien resursseista hankkeen tiedottamisessa. Olin myös tyytyväinen siihen, kuinka hyvin vastaajat paneutuivat kysymyksiin ja jakoivat vastata omin sanoin myös avoimiin kysymyksiin. Kotihoitajilta tuli myös erittäin hyviä ja tärkeitä ehdotuksia hankkeen ja kotihoidon väliseen yhteistyöhön.

6 KEHITYSEHDOTUKSET

6.1 Etsivän työn yhdistäminen kulttuuriseen vanhustyöhön

Etsivän työn menetelmää voi hyödyntää ikääntyvien palveluissa jalkautumalla ikääntyneiden koteihin, tai järjestämällä matalan kynnyksen tapahtuman, joka toimii samalla sosiaalisen toimintakyvyn tukemisena, että psyykkisen toimintakyvyn ylläpitämisenä. Tapahtumista, kampanjoista ja hankkeista voidaan tiedottaa omaisten, terveystalujen, tai yhteistyökumppaneiden, kuten taloyhtiöiden, kirjaston, apteekkien, kauppakeskusten tai lähikauppojen kautta. Toisin sanoen, etsivässä työssä pyritään hyödyntämään kaikkea sitä, mikä kuuluu jokaisen henkilön perustarpeisiin.

Monien etenkin STEA:n rahoittamien hankkeiden ongelmana on se, että rahoitus on haettu sellaisten oletusten varassa, kuten: kohderyhmä tarvitsee tietynlaisia räätälöityjä palveluita, ilman että kukaan on itseasiassa edes kysynyt mitä kohderyhmään kuuluvat tästä itse ajattelevat. Vaarana tällaisessa räätälöityjen tarpeiden toiminnassa on, että alkuperäinen tarkoitus ei vastaakaan asiakkaiden tosiasiallisia tarpeita, jolloin hankkeen tuloksia on vaikea raportoida näkyviin. Henkilö, joka ei ole koko elämänsä aikana tehnyt käsitöitä, tuskin tekee niitä ikääntyneenkään, tai henkilö, joka ei koskaan ole ollut musikaalinen, on tuskin sitä ikääntyneenkään.

Etsivä työ on siitä hyvä työmuoto myös kulttuurisessa vanhustyössä, että se ei etukäteen oletta asiakkaan tarvitsevan mitään. Ensisijaisesti lähdetään asiakkaan kuulemisella, tarpeiden selvittämisellä ja tämän jälkeen vasta toimitaan. Jos asiakas kokee, ettei hän tarvitse mitään palveluja, resurssit voidaan kohdistaa niille asiakkaille, jotka niitä tarvitsevat tai tuntevat tarvitsevansa. Tämän kautta resurssit kohdistetaan nimenomaan tarveperusteisesti eikä hukkakäyntiä tule.

6.2 Jalkautuva työ

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli, millä tavoin Kortteleihin kulttuuria hanke voisi tehdä yhteistyötä Seinäjoen ikääntyvien palveluiden kanssa. Ensimmäiseksi ehdottaisinkin, että hankkeen työntekijät kulkisivat kotihoitajien matkassa eri alueilla ja tapaisivat alueen ikääntyneitä. Samalla hankkeen työntekijät voisivat tehdä kulttuurikartoituksia, etsiä palvelun tarpeessa olevia ja kehittää kotiin vietäviä yksilöllisiä palveluita. Kotihoidon palveluiden parissa olevilta ikäihmisiltä hanke saisi suoraa tietoa siitä, minkälaisia ryhmätoimintoja alueille kaivattaisiin, ja ryhmätoimintoihin lähtemisen kynnyksen madaltuisi, kun vastassa olisi jo tuttu ihminen ohjaamassa toimintaa. Tämän toiminnan avulla pystyttäisiin ottamaan huomioon myös alueella olevien asiakkaiden erityistarpeet, kuten näkö- tai kuulovaikeudet, jotka saattavat olla syynä siihen, että ryhmätoimintoihin ei uskalleta lähteä.

Toiseksi ehdottaisin, että hanke voisi järjestäisi äitienpäivä- isänpäivä- tai ystävänpäivä-tapahtuman esimerkiksi Ylistaron Ylistuvalla, Hyllykalliokodilla, Peräseinäjoen Veteraanitien kodilla tai ulkoilmatapahtuman Seinäjoen alueen puistossa. Tapahtumassa olisi kahvittelua, matalakynnyksistä taukojumppaa, verenpaineen mitausta, sekä rentoa yhdessäoloa. Esimerkiksi Seinäjoen kaupungin kesäsoittajien esiintyessä tapahtumassa, ohikulkijatkin huomaisivat tapahtuman ja voisivat pistäytyä paikalla sattumaltakin. Tapahtumaa voitaisiin markkinoida alueen paikallislehdistä. Tapahtumasta kiinnostuneen asiakkaan tuodessa paikalle isän, äidin, tai ystävän, saisi yllätyspalkinnon, joka voisi olla esimerkiksi Kortteleihin kulttuuria -hankkeen kangaskassi täynnä tietoa hankkeen toiminnoista.

6.3 Palvelupaketit

Tutkimustuloksista ilmeni kotihoitajien ehdotus ikäihmisten kotiin vietävästä toiminnasta. Luulisin, että hankkeen työntekijöiden ei ole mahdollista jalkautua jokaisen Seinäjoen ikääntyvän kotiin, joten ehdottaisinkin siis, että hanke aloittaisi kampanjan, jossa etsittäisiin Seinäjoen alueelta vapaaehtoisia, jotka olisivat valmiita lähtemään ikääntyneille seuraksi näiden kotiin.

Hanke voisi koota erilaisia kasseja, kuten kahvittelu- piknik- tai vanhanajan elokuva-paketin, jonka vapaaehtoiset hakisivat hankkeen tiloista, ja jakaisivat kassin yksinäisen ikäihmisen kanssa tämän kodissa. Ilmoittamalla toiminnasta esim. Seinäjoen Sanomissa, hanke voisi pyytää yhteydenottoja sekä vapaaehtoisilta, että yksinäisiltä ikääntyviltä ja yhdistää lähekkäin asuvia. Kahvittelu- piknik- tai elokuvapakettiin kuuluisi kaikki tarpeellinen, mitä yhteiseen hetkeen tarvittaisiin sekä lisäksi hankkeen lentolehtisiä. Paketti olisi maksuton. Yhteen liitetyillä vapaaehtoisilla ja ikääntyneillä olisi siis kaikki tarvittava yhteiseen hetkeen, ja puheenaiheittakin löytyisi jo valmiiksi hankkeen toiminnoista.

Hankkeen tulisi tarjota päivän kestävä koulutus vapaaehtoisille, jossa käytäisiin esimerkiksi ensiaputaitoihin ja turvallisuuteen liittyviä asioita läpi. Myös salassapitoon ja luottamukseen tulisi tietoisesti kiinnittää vapaaehtoistyössä huomiota. Kestävän perehdytyksen avulla saataisiin luotettavuutta toiminnalle. Se olisi sekä turva vapaaehtoiselle että asiakkaalle. Lisäksi hanke voisi tarjota vapaaehtoiselle tukea toimintaan antamalla vapaaehtoistyön ohjausta, jolloin vapaaehtoinen ei jäisi asioissaan yksin. Yhteistyö ammattikorkeakoulun kulttuurituottaja- terveydenhoitaja- tai sairaanhoitajaopiskelijoiden kanssa voisi olla hyvä tapa rekrytoida vapaaehtoisia, vielä jos opiskelijoille tarjottaisiin vapaaehtoistyön tekemisestä opintopisteitä.

6.4 Tukea kulkuyhteyksiin ja etäisyyksiin

Niin teoriaosuudessa, kuin tutkimustuloksistakin tuli ilmi monien ikääntyneiden hankaluudet päästä kulttuuripalveluiden pariin kulkuyhteyksien ja etäisyyksien vuoksi. Seinäjoen ja Nurmon alueella liikennöi SEILI- palveluliikenne. SEILI:n auto tilataan haluttuun osoitteeseen, kuljettajat avustavat tarvittaessa autoon nousemisessa ja autosta poistumisessa sekä esim. kauppatarvikkeiden kantamisessa, ja palauttavat matkustajan haluttuun osoitteeseen. Kortteleihin kulttuuria -hankkeen ja SEILI:n yhteistyöllä, SEILI:n kuljettajat voisivat jakaa tietoa hankkeen toiminnasta, ja kuljettaa asiakkaita ryhmätoimintojen pariin. Tämä voisi olla yksi erittäin hyvä ratkaisu ikääntyneiden kulkuyhteyksien helpottamiseksi.

6.5 Tiedottaminen

Tutkimustulosten perusteella ensimmäiseksi ehdottaisin tiedottamisen ja yhteistyön osalta, että hanke lähettäisi sähköisesti kotihoidon alue-esimiehille tietoa hankkeesta, ja pyytäisi lupaa vielä lentolehtisiä kotihoidon toimistoihin. Lisäksi esimiehiä tulisi tiedottaa siitä, että hanke tulisi olemaan yhteydessä kotihoidon työntekijöihin pyrkien löytämään hyvän ja toimivan yhteistyömallin heidän kanssaan. Tämän jälkeen hankkeen tulisi jalkautua kotihoidon toimistoille ja viedä sinne suoraan hankkeen lentolehtisiä saatekirjeen kanssa. Kotihoidon työntekijöiden aloittaessa jokaisen työvuoronsa toimistolta, on sieltä helppo napata kierrokselle mukaan tietoa esim. ryhmätoiminnoista, joista voi sitten keskustella yhdessä asiakkaan kanssa.

Kyselyjen vastauksista näkyi kotihoitajien motivaatio ja mielenkiinto ikääntyvien kulttuuripalveluita kohtaan, mutta heillä ei ollut riittävästi tietoa alueen mahdollisuuksista. Ehdottaisinkin siis, että hanke pitäisi esim. Seinäjoki-salissa alueen ikääntyneiden palvelujen työntekijöille seminaarin, jossa kerrottaisiin kulttuuripalvelujen tärkeydestä ikääntyneiden sairauksia ennaltaehkäisyssä, sekä tiedotettaisiin hankkeen toiminnasta. Kyseinen kehittämispäivä tulisi kuulua työaikaan, koska se edesauttaa kotihoitajien jaksamista ja seminaari voitaisiin lukea työhön liittyvänä koulutuksena.

Vuoden 2017 lopussa 11,3 prosenttia yli 75-vuotiaista suomalaisista tarvitsi kotihoidon säännöllistä apua. Asiakasmäärät ovat nousseet keskimäärin 0,4 prosenttia vuosittain, ja suurien ikäpolvien vanhetessa asiakasmäärien ei oleteta ainakaan pienentyvän. Säännöllisen kotihoidon 75 vuotta täyttäneiden osuus 75 vuotta täyttäneestä väestöstä oli Etelä-Pohjanmaalla suurin koko Suomesta, 15,4%. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2018.) Kotihoidon työntekijöille tämä tarkoittaa vuosi vuodelta lisää asiakkaita, ja mikäli kotihoitajia ei palkata merkittävästi lisää, se tarkoittaa asiakasajan lyhentymistä. Tulevaisuudessa voi siis olla, ettei kotihoitajilla ole enää aikaa kulttuuritoimintojen tiedottamiseen. Näin ollen yhteistyö onkin yksi ratkaisu resurssihaasteisiin.

6.6 Yhteistyökumppanit

Palveluntarjoajilta, (joihin kuuluu myös kotihoitajien esimiehet) löytyi tietoa alueen mahdollisuuksista, ja myös mahdollisuus kertoa niistä työntekijöille. Ristiriitaista tässä on se, että kaikki kyselyyn vastanneet palveluntarjoajat olivat kuulleet aikaisemmin hankkeesta, kun taas vastaavasti kotihoitajista vain muutama. Myös kyselyyn osallistuneiden määrä sekä heidän moniin kysymyksiin vastaamatta jättäminen (motivaatio) kertoi mielestäni siitä, että esimiesten ja työntekijöiden välistä tiedonkulkua olisi hyvä kehittää. Tämän vuoksi Kortteleihin kulttuurialue -hankkeen voisi olla mielestäni kannattavampaa ensisijaisesti lähestyä työntekijöitä suoraan kuin esimiesten kautta.

Kyselystä kävi ilmi myös kotihoitajien olemassa olevat resurssit hankkeesta tiedottamiseen, kun erittäin suuri osa vastaajista piti myönteisenä ajatuksena jakaa hankkeesta tietoa, sekä käydä ikääntyvän kanssa yhdessä läpi alueen ryhmätoimintojen mahdollisuuksia.

Kaupungin terveystalouden lisäksi hanke voisi kehittää yhteistyötä myös kaupungin taloyhtiöiden kanssa. Tiedottaminen taloyhtiöiden yleisillä ilmoituspalstoilla tai tiedotteiden jakaminen suoraan koteihin hyödyttäisi syrjäytymisvaarassa olevien ikääntyneiden löytämisessä. Myös tapahtumia voisi järjestää taloyhtiöiden yleisissä tiloissa, jolloin ikääntyvän ei tarvitsisi lähteä kauas kotoaan.

Seinäjoen kulttuurikaveri-toimintaa voisi myös hyödyntää, jos ikäihmistä arveluttaa lähteä ryhmätoimintoihin yksin. Kulttuurikaveri voisi olla ikääntyneen mukana koko ryhmätoiminnan ajan, jolloin ikääntyneelle ei tulisi ollenkaan tunnetta yksin jäämisestä.

Seinäjoen kaupunginkirjaston seniorityön kanssa tehtävällä yhteistyöllä saisi myös tiedotettua hankkeen toiminnoista, ja kirjaston virikekassoihin voi sujauttaa hankkeen lentolehtisiä. Hanke voisi myös järjestää kirjastolla tiedotustilaisuuden vapaaehtoisille tai suoraan alueen ikääntyneille.

7 POHDINTA

Ikääntyvien kulttuuritoiminnan koordinaattori on suuressa roolissa Seinäjoen alueen kulttuuripalveluissa, mutta jätin yhteydenoton liian myöhäiselle ajankohdalle, eikä lopulta haastatteluaikaa saatu sovittua. Tämä vaikutti todella paljon tämän työn sisältöön, sillä olin jo työn suunnitelmassa ajatellut suuren osan aineistosta tulevan koordinaattorilta. Jos voisin aloittaa alusta, sopisin haastatteluajan hänen kanssaan jo hyvissä ajoin.

Palveluntarjoajien kyselyssä oli helpompi analysoida sitä, mitä ei vastattu ja miksi ei vastattu, kuin analysoida vastausten moninaisuutta. Olisin kaivannut vastauksia enemmän, ja olisi ehkä pitänyt olla aggressiivisempi vastausten haalimisesta. En kuitenkaan kehdannut enää painostaa haastatteluun osallistujia enempää kolmen sähköpostin ja ikäkeskuksen henkilökohtaisen käynnin jälkeen. Lopulta sain kuitenkin mielestäni tarpeeksi aineistoa tutkimuksen tekemiseen. Vaikka en saanutkaan toteutettua kaikkia suunnitelmissani olleita haastatteluja, sain hyvin perusteellisia ja erittäin tarpeellisia vastauksia kotihoidolle tekemääni kyselyyn, joiden avulla pystyin tekemään johtopäätöksiä ja tarkkoja kehittämissuhteita hankkeelle.

Etsivä vanhustyö ilmeni olevan todella vaikea aihe. Aiheesta ei ole kovinkaan paljoa tehty tutkimuksia, ja Suomessa etsivä vanhustyö on etsivään nuorisotyöhön verrattuna vielä aivan lapsen kengissä. Työn tarpeellisuudesta kuitenkin löytyy näyttöä, ja uskon että aihetta tullaan tulevaisuudessa tutkimaan enemmän väestön vanheudessa. Myös etsivä työ itsessään on sisällöltään laava ja työtä tehdään enemmän persoonalla kuin tietyssä rajatussa rakenteessa. Työmuoto voi olla lähes minkälaista vaan riippuen tekijästä. Pidän kuitenkin siitä, että tämä antaa ensisijaisesti mahdollisuuden kehittää työtä asiakkaiden tarpeiden mukaan.

Koska olen itse lähihoitaja aiemmalta ammatiltani, ja tehnyt vanhustyötä liki 7-vuotta oli välillä haastavaa pitää työ kulttuurialan opinnäytetyönä. Uskon että taustani näkyy monessa työn kohdassa. Lähihoitaja taustastani oli monessa asiassa hyötyäkin, pystyin esimerkiksi hyödyntämään kokemustani suunnitellessani kotihoitajille suunnattua kyselyä, ja ymmärtämään paremmin niin heidän työkiireitään ja -paineitaan, kuin työnkuvaakin. Työn kirjoittamisen motivaatiota paransi myös se, että koin aiheen mielenkiintoiseksi useammalta kuin yhdeltä kannalta.

Opinnäytetyön aiheen valinta oli myös hankalaa, ja suunnitelmani oli niin epämääräinen sekä muuttui todella usein ja paljon, joten siitä ollut juuri hyötyä itse opinnäytetyötä kirjoittaessa. Jos saisin tehdä työn uudelleen, tekisin paremman toimintasuunnitelman ja noudattaisin sitä. Ottaisin myös tilaajan mukaan suunnitteluun, jolloin aiheen suunnasta ei olisi epäselvyyttä, eikä se vaihtuisi enää kirjoittamisvaiheessa.

LÄHTEET

- .Antikainen, M., Ruostila E. 2010. Hyvä elinympäristö vanhuudessa – Kulttuuriset palvelut sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn tukena. Diakonia-ammattikorkeakoulu Diak Itä, Pieksämäki Sosiaalialan koulutusohjelma Sosionomi. Opinnäytetyö.
- Eloisa ikä -hanke. 2017. [Verkkosivusto] Vanhustyön keskusliitto. [Viitattu 28.1.2019.] Saatavana: <https://www.eloisaika.fi/>
- Eloranta, T., Punkanen, T. 2008. Vireään vanhuuteen. Keuruu: Sanoma Pro Oy.
- Findikaattori. 2017. [verkkojulkaisu] Suomen väestörakenne. [Viitattu 21.1.2019.] Saatavana: <https://findikaattori.fi/fi/14>
- Etelä-Pohjanmaan muistiyhdistys ry. Kortteleihin kulttuuria-hanke. 2018. [Verkkosivusto] [Viitattu 20.12.2018.] Saatavana: <https://www.muistiyhdistys.fi/kortteleihin-kulttuuria>
- Heikkilä, M. 17.11.2009. Seniorivinkkausta. [Verkkojulkaisu] Seinäjoen kaupungin kirjaston blogi-kirjoitus. [Viitattu 26.3.2019.] Saatavana: <https://kirjasto.seinajoki.fi/blogi/seniorivinkkausta/>
- Helenius, M. 2015. Ikäihmisten ja palveluiden teknologisoituminen 2010-luvulla. Hämeen ammattikorkeakoulu. Tietojen käsittelyn koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/99259/Helenius_Matti.pdf?sequence=1
- Huhtinen-Hildén, L., Vilkuna, A-M. (toim.) 2013. Kulttuurinen vanhustyö. Taidekumppanina läpi elämän. [Verkkojulkaisu] Metropolian digipaino. [Viitattu 01.02.2019.] Saatavana: https://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Kulttuuri/Kehittaevae_hanketoiminta/julkaisut/kulttuurinen_vanhusty%C3%B6_web.pdf
- Hyyppä, M-T., 2013. Kulttuuri pidentää ikää. Porvoo: Kustannus Oy Duodecim.
- Koivuranta, S., Rasi, S. 2008. Rikkauella, Rakkauella, Reppu – opas etsivään nuorisotyöhön. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Tornion kampus. Kansalaistoinnin ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kujala, K. 15.2.2019. Puhelinkeskustelu.
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista. 2012/980. Annettu Helsingissä 28.12.2012.

- Liikanen, H.-L. 2003. Taide kohtaa elämän – Arts in Hospitals -hanke ja kulttuuri-toiminta itäsuomalaisten yksiköiden arjessa ja juhlassa. Helsinki: Suomen Mielen terveysseura, SMS-Tuotanto Oy.
- Löytävä -hanke. [Verkkosivusto] Fingerroosin säätiö. [Viitattu 28.1.2019.] Saatavana: <https://www.innokyla.fi/web/hanke986168>
- Mertaniemi, H. 2016. Etsivä vanhustyö. Auttava käsi, siellä missä tarvitaan -Vanhustyön ammattilaisten näkemyksiä etsivään vanhustyöhön. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Geronomin koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavana sähköisesti: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117559/Mertaniemi_Helena.pdf?sequence=1
- Mikkonen, M., Kauppinen, J., Huovinen, M. & Aalto E. 2007. Etsivä työ Euroopan syrjäytyneiden väestönosien parissa: Suuntaviivoja yhdenmukaisiin etsivän työn palveluihin. [Verkkojulkaisu] Foundation Regenboog AMOC Correlation Network [Viitattu 08.01.2019.] Saatavana: http://www.aftereight.fi/hello/doc/Etsivatyo_Eurooppa.pdf
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P., Horppu, S. 2011. 2. Painos. Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kariston kirjapaino.
- Pietilä, M., Saarenheimo, M., 2017 [Verkkojulkaisu] Eloisa ikä tutkimus. [Viitattu 02.02.2019.] Saatavana: https://issuu.com/eloisaika/docs/ilmeik_s_arki
- Pynnönen, K., Mitchell, R. 2012. Ikääntyvät ja ikääntyneet taiteen ja kulttuurin kentillä. 50+ kulttuuribarometrin tuloksia. Helsinki: Cupore.
- Renko, V., Ruusuvirta, M. 2016. [Verkkojulkaisu] Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa IV. Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2016. [Viitattu 29.1.2019.] Saatavana: http://www.suomenteatterit.fi/wp-content/uploads/2018/02/1895kulttuuritoiminta_ebook.pdf
- Seinäjoen kaupungin kotisivut. 2018. [Verkkosivusto] [Viitattu 20.12.2018.] Saatavana: <https://www.seinajoki.fi/kulttuurijaliikunta/kulttuuripalvelut/kulttuurinenvanhusty.html>
- Seinäjoen kulttuuripalvelut strategia 2020. Pieniä kosketuksia pysyviä vaikutuksia. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 20.02.2019.] Saatavana: https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/kulttuurijaterveys/kulttuuri/6Jv2oeQ9F/STRATEGIA_pieni.pdf
- Seinäjoki tiedote. 28.2.2018. [Verkkotiedote] [Viitattu 26.02.2019.] Saatavana: <http://www.seinajoki.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2018/02/gY8a7QAZH.html.stx>

- Soinila, S. 24.09.2018. Aivoliiton verkkosivusto. [Verkkajulkaisu] [Viitattu 21.01.2019.] Saatavana: <https://www.aivoliitto.fi/aivoterveys/mieli/musiikki-antaa-aivoille-siivet>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2014. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Toimintaohjelman loppuraportti. Helsinki. [Viitattu 01.02.2019]. Saatavana sähköisesti: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70355/URN_ISBN_978-952-00-3578-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Suomen mielenterveysseura. [Verkkoartikkeli] [Viitattu 07.01.2019.] Saatavana: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/ihmissuhteet/yksin-asuminen-ja-yksin%C3%A4isyys-yleisi%C3%A4-ik%C3%A4%C3%A4ntyess%C3%A4>
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2018. [Verkkajulkaisu] Suomen virallinen tilasto, Kotihoidon laskenta. [Viitattu 12.3.2019.] Saatavana: <http://www.julkari.fi/handle/10024/136406>
- Turunen, K-E., 1996. Elämänkaari ja kriisit. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy. Atena kustannus Oy
- Vanhustyön keskusliitto. 30.01.2017. [Verkkajulkaisu] [Viitattu 7.1.2019.] Saatavana: <https://www.vtkl.fi/fin/toimimme/ajankohtaista/2017/01/etsiva-vanhustyo-loytaa-nakymattomat/>
- Vilka, H. 2005. Tutki ja Kehitä. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Välämäki, E. 2018. Seinäjoen kaupunkistrategia. [Verkkajulkaisu] [Viitattu 20.02.2019.] Saatavana: https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/seinajoenkaupunki/viestinta/tiedotteet2017/m2xniHHpT/Seinajoki_kaupunki-strategia_2018-2025.pdf

LIITTEET

7.1 Liite 1. Kysely

7.2 Liite 2. Kysely

7.3 Liite 3. Kysely

Liite 1.**Avoimet kysymykset ikääntyneiden palveluiden tarjoajille**

1. Kuinka ikäihmiset löytävät palveluidenne pariin?
2. Kuinka teette etsivää vanhustyötä? (Kuinka löydätte esim. yksin asuvat ikäihmiset?)
3. Teettekö yhteistyötä eri toimijoiden (palvelun tuottajien) kanssa? Kenen?
4. Kuinka pitkäkantoista toimintanne on? (Kuinka kauan yksi vanhus pysyy asiakkaana)
5. Miten kulttuurinen vanhustyö eroaa muusta kulttuurityöstä?

Yhteistyö E-P: Muistiyhdistyksen Kortteleihin Kulttuuria -hankkeen kanssa

1. Onko EP:n muistiyhdistyksen kortteleihin kulttuuria hanke tuttu?
2. Jos on, mistä olet kuullut siitä?
3. Oletteko koskaan tehneet yhteistyötä Etelä-Pohjanmaan muistiyhdistyksen hankkeiden kanssa?
4. Oletteko kiinnostuneet yhteistyöstä hankkeen kanssa? Miten? Mitä toivoisitte yhteistyöltä? Millä resursseilla mahdollisesti mukana esim. ikääntyneiden kuljetus ryhmätoimintaan?

Liite 2.**Strukturoitu kysely Seinäjoen ikääntyneiden palvelujen tarjoajille**

Kyselyä käsitellään anonymisti ja vastauksia käytetään ainoastaan Kulttuurinen Etsivätyö-opinnäytetyön tutkimusosioon.

Kaikki kysymykset ovat vapaaehtoisia, joten voit hypätä seuraavaan kysymykseen, jos et osaa/halua vastata siihen.

Lisätietoa kyselystä ja kyselyn käyttötarkoituksesta: Anna Toiva, anna.toiva@seamk.fi,

1. Tarjoamanne palvelu?**2. Kuinka ikäihmiset löytävät palveluidenne pariin?**

- Terveyspalveluiden kautta
- Omaisten yhteydenoton kautta
- Ikääntyvä ottaa itse yhteyttä

Muu:

3. Kuinka kauan (keskimäärin) ikäihminen pysyy asiakkaananne?

- 0-2 vuotta
- 3-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- yli 10 vuotta

4. Millä keinoin teette etsivää vanhustyötä?**5. Teettekö yhteistyötä eri toimijoiden (palvelun tuottajien) kanssa? Kenen?**

Minkälaista?

6. Oletteko kuulleet Kortteleihin kulttuuria hankkeesta?

- Kyllä
- En

7. Millaisia resursseja teillä olisi hankkeen ryhmätoiminnasta tiedottamisessa?

- Voisimme levittää tietoa hankkeesta ikääntyville suullisesti työntekijöiden kautta
- Voisimme jakaa hankkeen lentolehtisiä ikääntyville kotihoidon kautta
- Muu:

8. Mitä toivoisitte yhteistyöltä hankkeen kanssa?**9. Ajatuksia, mielipiteitä, palautetta?**

Liite 3. Strukturoitu kysely Seinäjoen kotihoidon työntekijöille

Kyselyä käsitellään anonymisti ja vastauksia käytetään ainoastaan Kulttuurinen Etsivätyö-opinnäytetyön tutkimusosioon.

Kaikki kysymykset ovat vapaaehtoisia, joten voit hypätä seuraavaan kysymykseen, jos et osaa/halua vastata siihen.

Lisätietoa kyselystä ja kyselyn käyttötarkoituksesta: Anna Toiva, anna.toiva@seamk.fi

1. Kotihoidon alue

- Pohjoinen
- Eteläinen
- Itäinen
- Kaakkoinen
- Työskentelen kaikilla alueilla (esim. sijaiset)

2. Kuinka monta asiakasta (noin) alueellanne on?

3. Kuinka kauan teillä on aikaa käytettävissä yhden asiakkaan kanssa? (noin minuutteina)

4. Kuinka ikääntyneet päätyvät kotihoidon piiriin?

- Terveyspalveluiden kautta
- Omaisten yhteydenotolla
- Omasta halustaan
- Muu:

5. Voisitteko arvioida kuinka moni asiakkaistanne käy kulttuuritilaisuuksissa tai harrastuksissa, kuten käsityöryhmissä, seurakunnan tapaamisissa, teatterissa, konserteissa jne?

- Moni (yli 90%)
- Yli puolet (50-90%)
- Alle puolet (10-50%)
- Harva (alle 10%)

6. Mikäli vastasit alle puolet tai vähemmän, mistä se voisi johtua?

- Kulkuyhteydet

- Etäisyydet
- Toimintojen vähäinen tarjonta
- En osaa sanoa
- Muu:

7. Millaista kulttuuritoimintaa ikäihmisille kaivattaisiin Seinäjoen alueella?

8. Olisiko työvuoron aikana mahdollista käydä asiakkaan kanssa läpi alueen harrastus/kulttuuritoiminta mahdollisuuksia?

- Kyllä
- Ei

9. Oletteko kuulleet Etelä-Pohjanmaan muistiyhdistyksen Kortteleihin Kulttuuria hankkeesta?

- Kyllä
- En

10. Olisiko teillä mahdollisuutta jakaa hankkeen lehtisiä asiakkailenne työvuoron aikana?

- Kyllä
- Ei

11. Olisiko teillä ehdotuksia hankkeen ja kotihoidon väliseen yhteistyöhön?

12. Palautetta kyselystä?